XVIII. évfolyam 2011/2. szám

TEHETSÉG

A Magyar Tehetséggondozó Társaság kiadványa

A tartalomból:

„A piramis csúcsán az adott társadalom által elismert és értékesnek tartott tehetségterületek vannak.”
(Dr. Tóth László: Piirto piramis modellje)

„Révész Géza a XX. század magyar származású géniuszai közé tartozik.”
(Dr. Czeizel Endre: Révész Géza, egyik nagy elődünk)

„Az első ilyen civilszervezet, a Magyar Tehetséggondozó Társaság 1989-ben jött létre, s véleményét az Oktatási Minisztérium minden lényeges kérdéskörben kikérte.”
(Dr. Balogh László: Kutatási eredmények, jó gyakorlatok és a döntéshozás kapcsolata a tehetséggondozásban)

„Iskolánk tehetséggondozó programja bekerült a GÉNIUSZ Tehetség Program 10 legjobb gyakorlata közé. Regisztrált Tehetségpontunk pedig Akkreditált Kiváló Tehetségpont minősítést kapott.”
(Lövei László: Tehetséggondozás a Miskolci Rendészeti Szakközépiskolában)

Minőségi tankönyvekkel
a magyar oktatásért

APÁCZAI KIADÓ

Tanítás-Tanulás szakmódszertani folyóirat pedagógusoknak

Tanítóink, Tanáraink, Igazgatóink javaslatait, észrevételeit figyelembe véve indítjuk útjára **Tanítás-Tanulás** folyóiratunk kilencedik évfolyamát a 2011–2012-es tanévben.

Nekünk igenis számít az Ön szakmai fejlődése!

→ A műveltségi területek szerint cikksorozatokat közlünk alsó és felső tagozatban tanító pedagógusoknak.
→ Gyakorlatközpontú szemléletet tükröző írásokat jelentetünk meg.
→ Ötleteket adunk a napi tanítási órákhoz, az ünnepekre való felkészüléshez, osztálykirándulásokhoz.
→ Folyamatos tájékoztatást nyújtunk az Apáczai Kiadó által meghirdetett pályázatokról, eseményekről, továbbképzésekről.
→ Szeptembertől online, az Apáczai Kiadó honlapján is elolvashatja a folyóiratban megjelenő cikkeket.

A Tanítás-Tanulás szerkesztői arra törekednek, hogy a magyar iskola és annak tanulói, tanárai egyaránt eredményesen végezhessék tevékenységüket a 2011–2012-es tanévben.

Reméljük, hogy a Tanítás-Tanulás szakmai színvonala és tartalmas kínálata elnyeri tetszését. Szeretnénk, ha szakmai folyóiratunkat saját részére is megrendelné, hogy könyvespolcáról bármikor kézbe vehesse, de nem hiányozhat az iskola folyóiratai közül sem.

SZÉPLAKI ERZSÉBET — SZÖVEGALKOTÁS LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE

Nyelvtan interaktív tananyag 5. évfolyamon

SZÖVEGALKOTÁS LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE — SZÉPLAKI ERZSÉBET

16 Tanítás-Tanulás — Tanítás-Tanulás 17

Várjuk megrendelését!

Címünk: Tanítás-Tanulás Szerkesztősége
9500 Celldömölk, Széchenyi utca 18.
E-mail címünk: tt@apaczai.hu
Telefonszámunk: 06-95/525-029
Weboldal: www.apaczai.hu

30 éve

hozta nyilvánosságra E. Klinger amerikai kutató a képszerűségről szóló elméletét. A képszerűség a gondolkodási módok egyike, ami alatt a tárgyaknak, eseményeknek vagy fogalmaknak valamilyen nem verbális formában való mentális reprezentációját értjük.

Klinger szerint a mentális képszerűség a tudatos folyamataink részét képező állandó érzékleti tapasztalataink jellegzetes modalitásainak bármelyikét magába foglalja, nem csak a vizuális jellegűt. Álláspontja szerint a mentális képszerűség vizsgálata közel a múlt század első harmadáig a pszichológusok kedvelt kutatási területe volt, ezt követően azonban az USA-ban nem nagyon érdeklődtek e jelenség iránt. Akik kutatták ezt a jelenséget, azok lényegében azzal foglalkoztak, hogy az agy miképpen szerkeszti meg, raktározza el azokat a sémákat, amelyeken keresztül a környezettel kölcsönhatásba lépő egyénben a létrejövő benyomások tudatosulnak. Ez a percepciónak nevezett folyamat irányítja az egyén cselekvéseit, reakcióit a környezetre. Az agyi képszerűség jelenségét, a memóriára és a megértésre gyakorolt hatását már az ókorban ismerték, és a retorikában alkalmazták is, amikor hosszú beszédeket tartottak a szónokok a képszerű gondolkodás segítségével.

A tapasztalat szerint a mentális képnek a kreativitásban is jelentős szerepe van. A képi információfeldolgozás segít a tananyag elsajátításában és a kreatív képzelet fejlesztésében felnőtteknél és gyermekeknél egyaránt. Az irányított képszerűség nemcsak a tanórai teljesítmények fokozására, de a sportbéli és az előadói teljesítmények emelésére is alkalmas.

Az irányított képszerűségből át lehet lépni az irányított fantázia módszerére is, amely az új fogalmak elsajátítását és a konfliktuskezelés módszerének megtanulását segíti elő, de emellett a szóbeli kifejezést és az önbizalom erősödését is szolgálhatja.

Forrás: Tehetség-kalauz; Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1996.
Szerkesztette, összeállította és fordította: dr. Tóth László.

Magyar Tehetséggondozó Társaság

Balogh László
elnök

www.mateh.hu

Aktuális

Az elmúlt hetek eseményeiből kiemelkedik két nagy jelentőségű konferencia. Az egyiket az Uniós Elnökségi Programunk keretében a Nemzeti Tehetség Program részeként a Nemzeti Erőforrás Minisztérium és a Magyar Géniusz Program közösen szervezte április 7–9-ig a budai Várban. A programon jeles hazai és külföldi szakemberek – közöttük dr. Hoffmann Rózsa oktatásért felelős államtitkár, dr. Pálinkás József, az MTA elnöke, F. J. Mönks dr., az ECHA örökös elnöke, Joan Freeman dr., a Middlesex Egyetem kutatója, F. Gagné, kanadai professzor, Leo Pahkin dr., a Finn Nemzeti Oktatási Tanács tagja, dr. Csermely Péter, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elnöke – tartottak előadásokat. Ezek során megfogalmazódott, hogy a tehetséggondozás nemzeti és európai ügy, s olyan fejlesztési stratégiát kell kidolgozni, amellyel felvehetjük a versenyt más földrészek országaival. Ezt zárónyilatkozatban is részletezték (www.geniuszportal.hu).

A program keretében került megrendezésre az első Európai Tehetségnap, ahol Hoffmann Rózsa államtitkár asszony bejelentette, hogy kezdeményezi az Európai Bizottságnál: a jövő évtől március 25-ét, Bartók Béla születésnapját nyilvánítsák Európai Tehetségnappá. A háromnapos rendezvény, amelyen 20 országból 300 résztvevő cserélt gondolatokat, nagy ünnepe és elismerése volt a magyar tehetséggondozásnak, egyenes folytatása azoknak a kiemelkedő jelentőségű nemzetközi tehetségkonferenciáknak (1990. ECHA második konferenciája Budapesten, 2000. ECHA hetedik konferenciája Debrecenben), amelyekkel immár két évtizede erjesztő szerepet tölt be Magyarország a tehetséggondozás európai fejlesztésében. Az MTT kivette részét a szervezésből és a megvalósításból is: több vezető szakembere tartott előadást a konferencián, és tagjaink szép számmal vettek részt a Tehetségpontok képviseletében a rendezvényen.

Több mint egy évtizedes hagyomány, hogy a Debreceni Egyetemen „tehetségfejlesztési szakértő” szakvizsga-diplomát szerzett szakemberek, akik nemzetközi ECHA-Diplomát is kapnak, évenként 2-3 konferenciát rendeznek – az MTT Kelet-magyarországi Tagozatának közreműködésével – a tapasztalatok átadása céljából. Erre május 6–7-én Budapesten, a XVII. kerület Önkormányzata támogatásával a Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnáziumban került sor. A kerület oktatáspolitikusai mellett előadást tartott dr. Kaposi József, az OFI főigazgatója, F. J. Mönks, az ECHA örökös elnöke, Bajor Péter, a Magyar Géniusz Program projektmenedzsere, iskolaigazgatók, tanárok, valamint Balogh László, az MTT elnöke. A résztvevők szakmai fejlődését jelentősen szolgáló nagy sikerű rendezvényen több mint száz szakember vett részt. A szervezésért, megvalósításért ezúton is köszönetet mondunk Riz Levente polgármester úrnak, dr. Varjuné dr. Fekete Ildikó irodavezetőnek és Farkas György igazgató úrnak.

Az MTT évi konferenciájára és közgyűlésére szeptember 23–24-én kerül sor, a részletes program és jelentkezési lap június végétől érhető el a honlapunkon. (www.mateh.hu)

Dr. Balogh László

A TEHETSÉG ADOMÁNY, MELY CSAK SZORGALOMMAL ÉS KITARTÁSSAL TELJESEDHET KI.

Molnár Imre

Molnár Imre Ferenczy-díjas iparművész gondolata a tehetségről

Piirto piramis modellje

Dr. Tóth László

Lapunk 2010. évi 1. számában már közreadtuk saját verziónkat arról, milyen modell alapján és hogyan képzeljük el a tehetség kibontakozását (Tóth, 2010). Ezúttal Jane Piirto modelljét ismertetjük, amely szintén a tehetség kibontakozásának az összetevőit boncolgatja.

A Piirto által kidolgozott *piramis modell* (Piirto, 1998, 1999) a nevét onnan kapta, hogy Piirto a tehetség kibontakozását piramis módjára képzeli el. A modell öt összetevőből áll, ebből négy alkotja a piramist, az ötödik pedig a piramisra lesütő „Napokat" jelenti.

1. *A genetikai összetevő.* A modell, illetve a piramis alapját a genetikai összetevő képezi. Itt Piirto Plomin (1997) álláspontját idézi, aki szerint minden ember bizonyos prediszpozíciókkal születik, és miközben a gyermekből felnőtt lesz, a genetikai örökség egyre inkább kiütközik. Ugyanakkor gyermekkorban a környezet sokkal fontosabb, mint felnőttkorban.

2. *Az érzelmi összetevő.* A kutatások arra mutatnak rá, hogy a sikeres alkotók – bármilyen területen is dolgozzanak – számos tulajdonságban közösek. E genetikai alapon nyugvó tulajdonságok összessége az affektív vagy érzelmi intelligencia. Olyan tulajdonságokra kell itt gondolni, mint: androgünia, kreativitás, képzelőerő, belátás, intuíció, tapasztalatok iránti nyitottság, adott területen szenvedéllyel végzett munka, fogékonyság, kitartás, komplexitás, preferencia, rugalmasság, kockázatvállalás, önfegyelem, személyes hatóerő érzete, tolerancia a kétértelműséggel szemben és akarat. A felsorolás korántsem teljes, de nem is ez a célja, hanem arra való rámutatás, hogy a tehetséges és sikeres felnőttekben igen sok jelen van ezekből a tulajdonságokból. A legfontosabb azonban az, hogy ezek a tulajdonságok fejleszthetők, illetve kialakíthatók.

3. *A kognitív összetevő.* Piirto szerint az IQ-pontszámok jelentőségét eltúlozzuk. Kétségkívül igaz, hogy bizonyos intellektuális szint nélkül az ember nem boldogul el a világban, de a kutatások szerint a magas IQ nem feltétele annak, hogy valakinek a specifikus tehetsége realizálódjon. Ha nem lennének IQ-tesztek, akkor is felfedeznénk a tehetségeseket. Nagyobb jelentőségűnek tűnik a felsőfokú diploma (kivéve persze a profi labdarúgókat, a „dumaszínházban" fellépőket, a bárzongoristákat stb.), ami valamiben való szakértelem megszerzését igazolja. Jóllehet az egyetemet végzett emberek intelligenciája általában felette van az átlagnak, csak kevesen vannak közöttük, akik igazán magas IQ-val rendelkeznek.

4. *A tehetségterület szerinti összetevő.* A piramis csúcsán az adott társadalom által elismert és értékesnek tartott tehetségterületek vannak. Ilyen terület például a képzőművészet, a zene, az irodalom, a feltalálás, a tánc, a sport, a matematika stb. A tehetség fizikai módon épp úgy kifejeződhet, mint mentális módon. Például az intelligenciatesztek verbális részében a hivatásos írók igen magas pontszámot érnek el, a feltalálók viszont alacsony pontszámot, mert a kiemelkedő képességeik téri jellegűek, nem verbálisak. Mégis, kétség nem fér hozzá, hogy az írók is és a feltalálók is tehetségesek. Ugyanígy, amikor táncművészek vagy élsportolók képességeiről van szó, senkinek nem jut eszébe az IQ-juk után érdeklődni, tehetségük a fizikai képességeiken keresztül nyilvánul meg.

A tehetség megléte azonban önmagában nem elegendő. Ahhoz, hogy valaki sikeres legyen egy adott területen, el kell köteleződnie a terület mel-

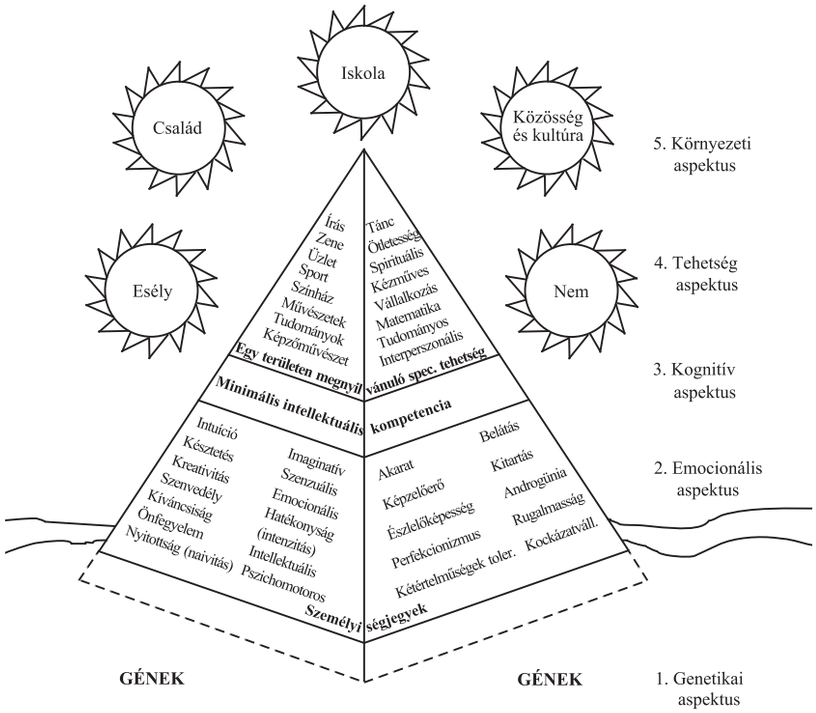

lett. Ehhez hivatásérzet, elhivatottság szükséges. Piirto itt a „tövis" hasonlatot használja: az elköteleződéshez olyan átható élmény kell, mint amilyet egy mérges tövis szúrásakor érez az ember, ami utalás arra, hogy az ófrancia nyelvben a tehetség eredeti jelentése: méreg. A tehetség élvezet és teher, öröm és fájdalom – egyszerre. Mint Piirto írja, a tehetséges ember sikeressé akkor válik, ha a kellemetlenségekkel nem törődik, és kellő akaraterővel rendelkezik ahhoz, hogy az útvesztőkön áthaladjon.

5. *A környezeti összetevő.* A piramis modell első négy szintje a tehetséges egyént képviseli (genetikai alapok, személyiségjellemzők, kognitív képességek, tehetségterületek). Ugyanakkor mindenkit öt „Nap" befolyásol. Ezek a „Napok" a környezeti faktorokat jelképezik. Az öt „Nap" közül három nagyobb, kettő kisebb. (1) A család „Napja" arra utal, hogy a gyermek pozitív és fejlesztő családi környezetben él. (2) A közösség és kultúra „Napja" olyan értékek közvetítését jelenti, amelyek összhangban vannak a pedagógiai intézmények által közvetített értékekkel, támogatják az iskolát és a családot. (3) Az iskola „Napja" kulcsfontosságú, főleg azon gyermekek számára, akik elől más „Napokat" felhők takarnak el.

A két kisebb „Nap" közül (4) a nem „Napja" a nem befolyásoló szerepére, (5) az esély „Napja" a tehetséges gyermek számára biztosított lehetőségekre vonatkozik. Ennek az öt „Napnak" a meglétén vagy hiányán múlik, hogy a tehetség kibontakozik vagy elsorvad.

Piirto szerint az lenne a kívánatos, ha mind az öt „Nap" egyenletesen sütne. Egyetlen kivétel van ez alól: a kreativitás, ami kockázatvállalást, nyitottságot és kitartást feltételez, e jellemzők kialakulásához ugyanis némi „hányattatás" szükséges.

Piirto piramis modellje elsősorban gyakorlati célokat szolgál. A szerző úgy gondolja – és így is cselekszik –, hogy a modell rajzos változatát oda kell adni a tehetséges tanulóknak, akiket ez – megismerve az összetevőket – keményebb munkára ösztönöz.

Felhasznált irodalom

Piirto, J. (1998): *Understanding those who create.* AZ: Scottsdale, Gifted Psychology Press, Inc.

Piirto, J. (1999): *Talented children and adults: Their development and education*. New Jersey, Upper Saddle River, Prentice-Hall Inc.

Plomin, R. (1997): *Genetics and intelligence*. In: N. Colangelo and G. Davis (Eds.), *Handbook of Gifted Education* (2nd ed., pp. 67–74). Boston: Allyn and Bacon.

Tóth László (2010): *A tehetség kibontakozása.* Tehetség, 18 (1), 3–4.

A szerző egyetemi docens, a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézete Pedagógiai–Pszichológiai Tanszékének vezetője.

A „Kongresszus után – a változások folyamatában"

konferencia rövidített állásfoglalása

Három évvel ezelőtt rendezték meg a VII. Nevelésügyi Kongresszust. A Magyar Pedagógiai Társaság és más szakmai szervezetek januárban a szakszerűség, a higgadtság és a dialógusért vállalt felelősség jegyében követő konferenciát hívtak életre, amelyen mintegy háromszáz pedagógus, kutató és egyéb szakember vett részt. A konferencia a következő kérdésekről kiemelten foglalt állást, és tette közzé május 28-án:

A kölcsönös információcserére és közös cselekvésre épülő **partnerség** a nevelésügy minden szintjén nélkülözhetetlen. A döntések előtt a partnerség akkor tekinthető érdeminek, ha a megfelelő hatáselemzések elkészülnek, azokat az érintettek időben megismerhetik, és módjuk van álláspontjukat megfogalmazni.

A konferencia üdvözölte a kora **gyermek**kori fejlesztés szándékait, aminek számos feltétele van: az intézményi keretek megteremtése; a különböző szinteken dolgozó kisgyermeknevelők képzésének fejlesztése; tartalmi elemeinek kidolgozása, a pedagógiai innovációhoz és a mindennapi gyakorlathoz igazítása.

A gyermekintézmények legyenek alkalmasak a különböző hátrányok csökkentésére. Ellenezzük az alsó tagozatos buktatási lehetőséget, a tankötelezettség időtartamának csökkentését, a szakképzés kiszakítását a közoktatásból.

Kiemelten fontosnak tartjuk a **tanulás**ra ösztönző motiváció felkeltését és fenntartását. A tanulási motivációra alapvetően úgy tekintünk, mint az életstratégia kialakításának előfeltételére. A tanulási motiváció szempontjából stratégiai jelentősége van az alapozó szakasznak.

A **pedagógus**ok jelenlegi élet- és munkakörülményei drámaiak, orvoslásuk halaszthatatlan és hathatós intézkedéseket igényel. Az életpályamodell bevezetésére – a feltételek biztosításával – minél hamarabb sort kell keríteni.

A **pedagógusképzés** rendszerében, szerkezetében lényeges változásokat csak alapos, a szakma egészével lefolytatott egyeztetés után szabad végre hajtani. Egységes, magas színvonalú elméleti és gyakorlati szaktudományos és mesterségbeli képzésben kell részesíteni valamennyi tanárt. Bővíteni szükséges az óvodapedagógusok, a tanítók és a pedagógiai szakmai szolgáltató intézetek pedagógusai számára a mesterszinthez és a doktori fokozathoz eljuttató képzésben való részvétel lehetőségeit. A pedagógusképzés és a -továbbképzés struktúráit, tartalmait össze kell hangolni.

Az oktatási rendszerben a különböző szinteken zajló **értékelési** folyamatoknak továbbra sincs átfogó stratégiája. Ennek kialakítása a fejlesztés érdekében elengedhetetlen.

Az iskolán belüli szegregációt elsősorban a differenciálás kultúrájának kiépítésével látjuk kezelhetőnek. Az iskolák közötti teljesítménykülönbségeket értékeléssel és iskolafejlesztéssel javasoljuk mérsékelni.

A **munka** és az oktatás kölcsönhatásában meg kell teremteni az abban résztvevők érdekeinek összhangját. A **szakképzés** nem vállalkozhat pusztán a munkaerőpiac rövid távú érdekeinek kiszolgálására. A jövőben is fontosnak tartjuk a szakképzés és a felnőttképzés összekapcsolódó rendszerként való működtetését.

Révész Géza, egyik nagy elődünk

Dr. Czeizel Endre

Révész Géza

Az elmúlt hónapokban többször találkoztam Mönks professzorral Magyarországon, és örömmel hallottam, hogy Amszterdamban a Kísérleti Pszichológiai Intézet felveszi Révész Géza nevét. Révész Géza a XX. század magyar származású géniuszai közé tartozik. Én Révész Gézát tekintem a kreatológia első nagy hazai személyiségének az 1918-ban megjelent *A tehetség korai felismerése* című munkája alapján. Ebben, noha más terminológiát használva, a tehetséget négy hajlamra vezette visszsza. Ezek (1) az átlagon felüli intelligencia, tehát általános értelmi képesség, (2) a tehetség bizonyos specifikus irányai, mint művészetekben vagy tudományokban való kiválóság, vagyis kivételes specifikus szellemi képességek, (3) az intuíció és spontaneitás, amit ma kreativitásnak nevezünk és (4) a gyermek szellemi-erkölcsi magatartása és akaratereje, ami jól belefér a jelenlegi motiváció fogalmába. Révész Géza tehát sok évtizeddel korábban megfogalmazta a tehetségnek/talentumnak azt a 4 faktoros modelljét, amit magam is használok.

Révész Géza 1878. december 9-én született Rothauser Géza néven Siófokon, szüleinek házában, aminek most a Bajcsy-Zsilinszky utca 48. a neve és száma. Édesapja, Rothauser Adolf borkereskedő volt, és elsősorban a csopaki borokat forgalmazta külföldön. A kisfiú édesanyját kétéves korában elvesztette, attól kezdve nagyszülei nevelték fel, akiket nagyon szeretett, és akik kitörölhetetlen nyomot hagytak emlékezetében, mivel gondtalan és boldog falusi gyermekkort biztosítottak számára. Tőlük tanulta meg ízes beszédét, és szerinte ők segítették elő rendkívüli problémaérzékenységét.

Elemi iskoláit az akkor községnek számító Siófokon végezte el. A helytörténészek szerint tanítója Rónai Adolf lehetett, akit akkor a település „szellemi vezérének" tekintettek. Ő sok kivételesen tehetséges diák pályakezdését segítette elő, köztük lehetett Révész Géza is. Révész Géza 1896-ban a budapesti Markó utcai főgimnáziumban érettségizett, ekkor apja kívánságára a tudományegyetem jogi karára iratkozott be. Akkoriban ez volt a legjobb belépő az „úri" világba. Érdeklődésének irányát azonban jól mutatja, hogy 1902-ben kriminálpszichológiai disszertációja alapján avatták jogi doktorrá.

A pszichológia iránt kibontakozó érdeklődése miatt a diploma átvétele után Göttingenbe utazott, ahol G. E. Müller, a kor vezető pszichológusának vezetésével kezdett kutatómunkába. A göttingeni szakemberek jelentősen hozzájárultak a modern kísérleti lélektan megalapozásához, meghatározva Révész Géza további pályafutását is. Szorgalmasan látogatta az egyetemen tanító Edmund Husserl filozófiai előadásait is. Ezt követően egy évet Berlinben töltött, ahol Karl Stumpf, a hallás lélektanának legnevesebb kutatója mellett dolgozott.

A vele való együttműködés irányította Révész Géza figyelmét a hallás és a zene lélektana felé. Kutatá-sait Dubois-Reymond intézetében folytatta, ahol 1906-ban megszerezte a filozófiai doktori fokozatot. Értekezésében a színlátás problémáival foglalkozott. Jelentős kutatásokat végzett a hallás lélektanában is, ekkor került közeli kapcsolatba korának másik jeles pszichológusával, Franz Brentanóval, a fenomenológiai irányzat megalapítójával a pszichológiában és a filozófiában.

Hazatérve először Tangl Ferenc laboratóriumában dolgozott. Részt vett a tudományos közéletben, gyakran megfordult Alexander Bernát körében, továbbá közeli kapcsolatba került a Vasárnapi Kör és a Huszadik Század olyan szerzőivel, mint Balázs Béla, Lukács György, Mannheim Károly, Fogarasi Béla, Lesznai Anna és Hauser Arnold. 1908-ban a budapesti egyetem magántanárává habilitálták, és megbízták a pszichológia előadásával, elsőként az egyetem történetében. 1910-ben feleségül vette Alexander Bernát lányát, Magdát, akiből neves művészettörténész lett. Ő fiatal korában Fülep Lajossal barangolta be Firenzét, Charles von Tolnayval Rómát. Az Alexander-ház Budapesten amolyan művész/értelmiségi találkozóhely volt, ennek köszönhette Révész Géza közeli barátságát Bartók Bélával és Kodály Zoltánnal, de ismerte Ady Endrét is. A Tanácsköztársaság alatt Kármán Tódor kezdeményezésére létrehozták az egyetemen a pszichológia intézetet, aminek professzorává Révész Gézát nevezték ki. Ekkor megalapította Magyarország első lélektani

laboratóriumát. Tanítványa volt, többek között a pszichológus Gleimann Anna és Lénárt Edit, valamint a pszichoanalitikus Hermann Imre. A Tanácsköztársaság bukása után megfosztották katedrájától, ezért emigrációba kényszerült.

Ekkor kora pszichológiai irányzatainak tanulmányozására rövid ideig Münchenbe, majd Heidelbergbe ment. Hamarosan, 1920-ban azonban Heymans (Groningen) és Zwaardemaker (Utrecht) professzorok Hollandiába hívták, ahol aztán végleg le is telepedett.

1921-től az amszterdami Kísérleti Pszichológiai Intézet igazgatójaként laboratóriumát Európa legnagyobb intézetévé fejlesztette. 1931-ben az amszterdami egyetem professzorává is kinevezték. Így 1935-ben Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem 300 éves centenáriumán, Révész Géza képviselte az amszterdami egyetemet. Ettől eltekintve is rendszeresen hazalátogatott Budapestre, tehát nem szakadt meg kapcsolata tanítványaival és barátaival. Révészék lakása Amszterdamban szinte mágneses erővel vonzotta magához a világ tudósait és művészeit. Ahány muzsikus, pszichológus, filozófus vagy művészettörténész csak megfordult Hollandiában, mind meglátogatta a zenetudós Révész professzort és az esztéta Alexander Magdát. 1947-ben az ő javaslatára nevezték ki Magyarországon az egyetemen akkor megalakult pszichológiai tanszék munkatársait. Ekkor járt utoljára itthon.

Bartók Bélához fűződő kapcsolata életre szóló volt. Révész Géza vitte ki 1919-ben Németországba Bartók Béla magyar, román és arab népzenével foglalkozó dolgozatát, és ezek Révész Géza közvetítésével jelentek meg németül 1923-ban, a Sammelbände für vergleichende Musikwissenschaft 4. kötetében. Magyarországon akkor Bartók e művét nemhogy kiadni nem voltak hajlandók, de máramarosi román népdalgyűjtése miatt még a poklok poklát is megjáratták vele. Barátságukat a zene mint összekötő és határokat nem ismerő szellemiség mélyítette el.

Bartók Béla az Ady-dalok tiszteletpéldányát dedikációjával küldte meg 1923-ban Révész Gézának. Sokáig Révész Géza volt nyugaton Bartók munkásságának legértőbb társa, egyik legfőbb külhoni támogatója, koncertjeinek igényes előkészítője. Mikor Bartók Hollandiába látogatott, mindig felkereste Révészék házát, amely egyben szálláshelyéül is szolgált. Többek között itt gyakorolta a házigazda kitűnő Bösendorfer zongoráján ötvenszer is eljátszva az akkor még alig ismert Mikrokozmosz részleteit. Így Révész professzorék vendégszerető háza színhelyéül is szolgált számos Bartók „ősbemutatónak".

Révész Géza szoros szakmai kapcsolatban állt Szondi Lipóttal is. A II. világháború után Zürichben élő tudós visszaemlékezése szerint Révész Gézának komoly szerepe volt az ő főművének, a sorselemzésnek és az azt megalapozó Szondi-tesztnek létrejöttében.

Révész Géza 1950-ben ment nyugdíjba, ekkor mondta: *„A Dunántúlon dombok és szőlőhegyek gyűrűjében fekszik a Balaton. Magyarország eme csodálatos tavának délkeleti partján, egy kis faluban, Siófokon egy nagyon hideg téli napon világra jött egy kisfiú, aki ha tudott volna gondolkodni, sohasem sejthette volna, hogy egyszer mint amszterdami professzor tartja meg búcsúelőadását."* Hollandiában halt meg 1955. augusztus 18-án.

Műveinek 1948-ban összeállított bibliográfiája 167 tanulmányt és könyvet számlált, amelyek németül, hollandul, franciául, angolul és – az elsők – magyarul jelentek meg. Az 1918-ban itthon megjelent könyvére már utaltam. A legfontosabbak közé tartozik Nyíregyházi Erwinről, a világhírű magyar hegedűs csodagyermekről írt műve (*Die Formenwelt des Tastsinnes,* 1916). A tapintóérzék formavilágát kétkötetes munkában dolgozta fel részletesen a vak szobrászok művészetének elemzése alapján (1937).

Ugyanebben az évben jelent meg a *Van-e hallástér?* (*Gibt es einen Hörraum?,* 1937) című munkája. Az élete utolsó szakaszában írt több száz oldalas könyvében a zene lélektanáról folytatott kutatásait foglalta össze (*Einfürung in die Musikpsychologie,* vagyis Bevezetés a zenepszichológiába, 1946). A nyelv eredetével és előtörténetével foglalkozott az 1950-ben megjelent *De l' Origine et Préhistoire du Language*. Végül *A talentum és géniusz (Talent und Genie)* című könyve 1952-ben jelent meg.

Révész Géza elnöke és tiszteletbeli tagja volt számos tudományos egyesületnek, többek közt 1946-tól a Magyar, 1949-től a Bajor Tudományos Akadémiának. 1949-ben a würzburgi egyetem díszdoktorává avatták. A nemzetközi hírű Acta Psychologica alapítójaként (1935) e lap főszerkesztői teendőit is ellátta.

Révész Géza életműve átfogja a pszichológia szinte minden területét, az általános lélektantól kezdve a látás, a hallás, a zene, a téri és tapintási érzékelés pszichológiai problémáin, valamint az állatlélektan témáin át az olyan gyakorlati hasznú területekig, mint a gyermeklélektan, az orvosi lélektan, a neveléslélektan és az üzempszichológia. Ugyanakkor elméleti és kísérleti munkássága számos más irányban is tágította az akkor még gyermekkorát élő olyan tudományok látókörét, mint a tehetségkutatás, mai nevén kreatológia. Végül, de nem utolsósorban emberi nagysága és másokat segítő szellemi ereje is példaértékű.

Kutatási eredmények, jó gyakorlatok és a döntéshozás kapcsolata a tehetséggondozásban

Dr. Balogh László

A Budapesten 2011. április 7–8-án megrendezett „Tehetséggondozás EU Magyar Elnökségi Konferencia" keretében elhangzott előadás alapján készült összeállítás

Az V. szekció alapkérdése: Lehet-e biztosítani a tehetséggondozás terén – és ha igen, akkor mely pedagógiai kutatási eredményekre építve –, hogy a kutatási eredmények, illetve az azokra (is) épülő, kialakuló jó gyakorlatok érdemben is beépüljenek a döntéshozás folyamatába, az oktatás tartalmi és módszertani folyamataiba? Erre a kérdésre a választ a következő szempontok elemzése alapján próbáljuk megadni:

- A tehetségkutatás milyen keretek között folyik, melyek a főbb aktuális témakörök, hogyan támogatják ezeket anyagilag?
- Milyen kapcsolat van a kutatók és a gyakorlati szakemberek között a kutatási folyamatban?
- A kutatási eredmények milyen utakon jutnak el az oktatásszabályozás döntéshozóihoz?
- A döntéshozatalban milyen mértékben játszanak szerepet „magasabb" oktatáspolitikai szempontok, illetve a kutatás tudományos eredményei?
- A döntéshozatal után milyen eszközökkel segítik az új eredmények gyakorlatba való átültetését, milyen szerepet kap ebben a pedagógusképzés, továbbképzés?

I. A tehetségkutatás milyen keretek között folyik, melyek a főbb aktuális témakörök, hogyan támogatják ezeket anyagilag?

A múlt század elejétől a közepéig komoly kutatások folytak (Révész Géza, Nagy László, Ranschburg Pál), azonban a második világháború után ezek megszakadtak, s a nyolcvanas évek végéig nem volt érdemi kutatás e területen Magyarországon. A rendszerváltás előtti és körüli években a tehetséggondozás Magyarországon is a szakmai érdeklődés középpontjába került. Ennek több oka is volt: az iskolarendszer változásai, az iskolai autonómia erősödése növelték a tehetséggondozás iránti érdeklődést; a Nemzeti alaptanterv az iskoláktól kívánta meg az általuk használt tanterv elkészítését, s ez is újabb lehetőségeket kínált a tehetségfejlesztő programok beépítéséhez; a társadalmunkban tapasztalható gazdasági megosztottság, pontosabban a szegényebb rétegek létszámának növekedése az eddiginél is nagyobb felelősséget rótt az iskolákra, a szakemberekre a tehetségfejlesztés terén.

Mindezen hazai változások mellett megindult egy európai pezsdülés is a tehetségkutatásban, ez is segítette a magyarországi kutatások megerősödését. Ebben kiemelkedő szerepet játszott a „European Council for High Ability"-vel és a Nijmegeni Egyetemmel való intenzív szakmai együttműködésünk.

A tehetségkutatások egyetemekhez, illetve intézményekhez kötődnek, ezek közül a következők voltak meghatározóak az elmúlt két évtizedben: Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Intézete, Fővárosi Pedagógiai Intézet Tehetségtanácsadó Központja. Ezeken a helyeken intenzív kutatás folyt, illetve folyik, összhangban a nemzetközi trendekkel, az alábbi témakörökben: iskolai programok, ezek hatása a tehetséges gyerekekre; tehetségazonosítás; a tehetségesek énképe, önértékelése; extracurricularis tevékenységformák; alulteljesítő tehetségesek, tanácsadás; tehetségfejlesztés a speciális tehetségterületeken (pl.: zene, sport, matematika, természettudományok stb.).

A doktori kutatások akkreditált témakörei közé is bekerült a tehetség problémaköre, ami a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetének PhD képzési programjában az egyik altéma 1993 óta, ettől az évtől indultak újra a PhD-programok az egyetemeken. Közel húsz disszertáció készült el, illetve készül a témakörben a Debreceni Egyetemen. A következőkben áttekintést adunk a megvédett vagy készülő PhD-disszertációk témáiról, ezek még pontosabbá teszik, hogy a fent jelzett főirányokon belül milyen konkrét kutatások folytak, illetve folynak. Az alábbi doktori értekezések témavezetője – egy kivételével – Balogh László tanszékvezető volt, ma már az alábbi tanszéki oktatók működnek közre témavezetőként: Tóth László, Dávid Imre, Mező Ferenc, Páskuné Kiss Judit.

Ezek a kutatások jelentős anyagi támogatást is kaptak, többféle pályázat keretében, ezek közül a legfontosabbak:

1. Országos Tudományos Kutatási Alap 1991–94-ig: *„A gondolkodás és az anyanyelv fejlődésének kapcsolata 10–14 éves korban"*
2. Közoktatás Fejlesztési Alap: 1992–94-ig: *„Tanárjelöltek felkészítésének elméleti és gyakorlati problémái"*

3. K+F-pályázat 1994–96-ig: *„A pszichológiai tárgyak tartalmi korszerűsítése a tanárképzésben”*
4. Nemzeti Gyermek- és Ifjúsági Alap által támogatott kutatási téma: *„Az iskolai tehetségfejlesztés korszerűsítése”,* 1997.
5. Az előbb említett NGYIA által támogatott téma: *„Az iskolai piac kihívásai – a tanárképzés modernizálása”,* 1997.
6. A Soros Alapítvány által támogatott *„Tehetségfejlesztési szakértő szakirányú továbbképzés programjának és tananyagának továbbfejlesztése és kiegészítése”,* 1998–1999.
7. A Soros Alapítvány által támogatott *„Standard eszközrendszer kifejlesztése a tanár szakos hallgatók intézményi gyakorlatához”,* 1998–1999.
8. Az Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Kutatásfejlesztési Programjában: *„A kognitív fejlődés és a társas adaptáció jelenségei a szocializációs folyamatban”,* 1997–2001.
9. Nemzetközi COMENIUS-HOBE iskolai tehetségkutatási program (Anglia, Hollandia, Németország, Magyarország közreműködésével), 1998–2001-ig.
10. Az Oktatási Minisztérium által támogatott *„Személyiségtényezők szerepe a tehetség azonosításában, felismerésében”,* 2002–2003.
11. A Széchenyi-terv Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Programjában támogatott *„Segítő kapcsolati modellek és szerepük az egészséges társadalmi alkalmazkodás alakulásában”,* 2002–2005.
12. Országos Tudományos Kutatási Alap: *„A debreceni iskola – pedagógiai-tanárképzési irányzatok és képviselőik történeti-regionális összefüggésben”,* 2003–2006.
13. HEFOP-pályázat: a tehetség-témakörök hatékony oktatása a tanárképzésben: 2008–2009.
14. TÁMOP-támogatás: *„A tehetségpontok”* és *„Az iskolai tehetséggondozás fejlesztése”* témakörökben, 2009–2011.
15. Oktatásért Közalapítvány pályázatai: közoktatás, felsőoktatás, kutatás, kiadványok: 2010–2011.

Ez a felsorolás ékesen bizonyítja, hogy az elmúlt két évtizedben jelentős mértékben lépett előre a tehetségkutatások anyagi támogatása Magyarországon, bár e felsorolás egyáltalán nem teljes, e nyertes pályázatokon túl is kaptak támogatást a fent jelzett egyetemek és kutatóintézetek.

II. Milyen kapcsolat van a kutatók és a gyakorlati szakemberek között a kutatási folyamatban?

A múlt század nyolcvanas éveinek végétől kezdve intenzív kapcsolat alakult ki a kutatóhelyek és a tehetséggondozás gyakorlatát végző intézmények között. A kutatások fellendülését döntően a tehetségfejlesztés gyakorlati problémáinak iskolák által történő felvetése befolyásolta. Sok intézmény van, amelyek mintegy kísérleti, mérési terepként játszottak szerepet, ezek közül néhányat felsorolunk, amelyek a legrégebben kapcsolódtak be ebbe a munkába – a közreműködés elkezdésének időpontját alapul véve, elöl állnak a legrégebbi kísérleti terepek: a törökszentmiklósi Bethlen Gábor Református Tagozatos Általános és Szakiskola és Kollégium; a mátészalkai Móricz Zsigmond Általános Iskola; a szerencsi Bolyai János Általános Iskola; a kecskeméti Vásárhelyi Pál Általános Iskola; a sárospataki Árpád Vezér Gimnázium; a budapesti Balassi Bálint Nyolcévfolyamos Gimnázium; a szerencsi Bocskai István Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola; a Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziuma; a debreceni Zenei Általános Iskola; az Arany János Tehetséggondozó Program 23 gimnáziuma és kollégiuma; a taktaharkányi Apáczai Csere János Általános Iskola; a mádi Koroknay Dániel Általános Iskola; a debreceni Vénkerti Általános Iskola; a mezőkovácsházi Csanád Vezér Általános Iskola; a szarvasi Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola; a kazincbarcikai Kazinczy Ferenc Általános Iskola; az ózdi Vasvár Úti Általános Iskola; a sajószentpéteri Központi Általános Iskola és a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnázium.

Átfogó kutatási programokra is sor került a gyakorlati terepen, a legjelentősebb ezek közül: l999-ben és 2000-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megye több közoktatási körzetében végzett felméréseket a Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológiai Tanszéke az iskolai tehetséggondozás formáit keresendő. A vizsgálódás 118 iskola 44 926 tanulójára terjedt ki, s alapul szolgált további kutatásainkhoz.

A Magyar Géniusz Program elindulása (2009) óta jelentősen nőtt azon intézmények száma, amelyek a kutatásokhoz gyakorlati terepként szolgálnak. Az együttműködés nemcsak azt jelentette, hogy ezek az iskolák a tehetséggondozás hagyományos formáinak feltárásához, új fejlesztő eljárások kipróbálásához és hatásvizsgálati méréséhez adtak kísérleti terepet, hanem azt is, hogy ezeken a helyeken rendszeresen konferenciákat tartottunk az új kutatási eredmények megvitatása céljából.

Évente 3-4 ilyen konferencia volt 1987 óta a Magyar Tehetséggondozó Társaság és szekcióinak rendezésében, s ugyanakkor a magyarországi kutatási eredmények és gyakorlati alkalmazásuk nemzetközi megmérettetésére is sor került több nagy hazai nemzetközi konferencián. Ezek közül kiemelkednek a következők: 1990. ECHA második konferenciája, Budapest; 1997. *„A tehetséggondozás korszerű módszerei”,* törökszentmiklósi nemzetközi konferencia; 1999. COMENIUS-HOBE konferencia Mátészalkán; 2000. ECHA hetedik konferenciája a Debreceni Egyetemen;

2006. *„Az állami szféra és a civil szervezetek együttműködésének lehetőségei a tehetséggondozásban”,* Budapest, Borsod-Abaúj-Zemplén megye.

III. A kutatási eredmények milyen utakon jutnak el az oktatásszabályozás döntéshozóihoz?

Az oktatásügy irányítói a rendszerváltást követően igyekeztek kiépíteni szakmai kapcsolatot a tehetséggondozásban szerepet vállaló civil szervezetekkel. Az első ilyen civilszervezet, a Magyar Tehetséggondozó Társaság 1989-ben jött létre, s véleményét az Oktatási Minisztérium minden lényeges kérdéskörben kikérte. Ennek eredményeként születtek meg a kilencvenes évek elejétől a tehetséggondozás

gyakorlatát új alapokra helyező törvény, illetve rendeletek. Ezek közül a legfontosabbak az alábbiak:

Az 1993. LXXIX. törvény a közoktatásról II. fejezet 10. § 3. pontja leszögezi: *„A gyermeknek, tanulónak joga, hogy képességeinek, érdeklődésének, adottságainak megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön, képességeihez mérten továbbtanuljon, valamint tehetségének felismerése és fejlesztése érdekében alapfokú művészetoktatásban vegyen részt.”*

19. § 7.: *„A pedagógus alapvető feladata, hogy nevelő és oktató tevékenysége során figyelembe vegye a gyermek, tanuló egyéni képességeit, tehetségét, fejlődésének ütemét, szociokulturális helyzetét és fejlettségét, fogyatékosságát, segítse a gyermek, tanuló képességének, tehetségének kibontakozását, illetve bármilyen oknál fogva hátrányos helyzetben levő gyermek, tanuló felzárkóztatását tanulótársaihoz.”*

E néhány rövid rész is mutatja, hogy – súlyának megfelelően – a tehetséggondozás nemcsak általános szinten került említésre ebben a közoktatási törvényben, de konkrét formáinak felsorolása támpontul szolgált közvetlenül is a megvalósításhoz.

Részletek kiemelése nélkül meg kell említeni a magyarországi tehetséggondozás szempontjából fontos további dokumentumokat is, ezek mindegyikéről véleményt mondott a Magyar Tehetséggondozó Társaság, sőt, a tanárképzési és továbbképzési programok kidolgozásában a Debreceni Egyetemmel és az ELTE-vel vezető szerepet játszott: A 111/1997. Kormányrendelet, amely a tanári képesítés követelményeiről szól, először írja elő, hogy a tanárképzésben kötelező tananyag a tehetséggondozás témaköre; a 277/1997. Kormányrendelet a pedagógusok továbbképzési rendszerét szabályozza; a 29/1997. MKM rendelet a tehetségfejlesztési szakirányú továbbképzésről rendelkezik; a 41/1999. OM rendelet a tehetség és fejlesztése szakvizsga programról rendelkezik; a kormány 63/2000. rendelete a Nemzeti alaptanterv módosításáról; a 28/2000. OM rendelet a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról; a 77/2002. Kormányrendelet a tanári képesítés követelményeiről; a 10/2006. OM rendelet a korábbi szakirányú képzésről szóló rendeletet a következőképpen árnyalja: „Szakvizsgázott pedagógus tehetséggondozás, tehetségfejlesztés szakirányon” folytathat képzéseket.

A most készülő új közoktatási törvény tervezetéről több mint tíz tehetséggondozással foglalkozó civil szervezet véleményét kérte ki a tehetséggondozás aspektusából az oktatásügyi kormányzat. Alapvetően pozitívan értékeltük már önmagában azt, hogy önálló fejezetben foglalkozik a koncepció az iskolai tehetséggondozással, s a részletek is jelentős előrelépést garantálnak ezen a területen. Érdemes idézni ezeket a gondolatokat a tervezetből.

A tehetséggondozás

A nemzet elemi érdeke, hogy képességeiknek megfelelő fejlesztő képzést kapjanak azok a tehetséges gyermekek, akik valamilyen műveltségterületen, valamilyen művészeti, sport, kézműves stb. ágban kimagasló érdeklődést, motivációt, alkotóképességet, gyors előrehaladást, kiemelkedő eredményeket mutatnak az óvodában, az általános iskolában, az alapfokú művészeti iskolában vagy a középfokú iskolában.

A tehetséggondozás kereteit a Nemzeti Tehetség Program jelöli ki, amelyet a Nemzeti Tehetség Alap támogat. A Program és az Alap jogszabály szerint, az oktatásért felelős miniszter irányítása alatt működik. A Nemzeti Tehetség Program kötelező feladatokat jelölhet ki a közoktatási intézmények számára, és tartalmazza a feladatok finanszírozásának módját is.

A hátrányos helyzetű középiskolás tanulók tehetséggondozására szolgál az Arany János Program. A tehetséggondozás nevesített intézményei, továbbá a hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok, valamint a középiskolai szakkollégiumok.

A közoktatási intézmény feladata a képességek kibontakoztatása, a tehetséges tanulók felismerése, nyilvántartása, egyéni nyomon követése, a tehetségek gondozása és fejlesztése, élve az intézményi és az intézményen kívüli együttműködések lehetőségeivel. A tehetséggondozás a pedagógusok kötelező feladata, amelyet intézmé-

nyenként szakképzett tehetségkoordináló pedagógus irányít, segít és ellenőriz. A tehetséggondozást a miniszter a tehetséggondozó nemzeti együttműködés támogatásával, szakmai ajánlásokkal, projekt- és versenykiírásokkal segíti." (Az új közoktatási törvény koncepciója, 2011. február, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 41. o.)

A korábbi közoktatási törvényben, illetve rendeletekben is több olyan tételt találunk, amelyek kiemelt fontosságúnak tartják az iskolai tehetséggondozást, illetve a háttértényezők (szubjektív és objektív) megteremtésének szükségességét. Az új törvénytervezet pedig rendszerszerű szemléletével méltó rangjára kívánja emelni a gyakorlatban is a tehetséggondozást a magyar iskolákban.

IV. A döntéshozatalban milyen mértékben játszanak szerepet „magasabb" oktatáspolitikai szempontok, illetve a kutatás tudományos eredményei?

Az előző részben bemutatott törvények, illetve rendeletek bizonyítják, hogy a rendszerváltást követően megváltozott a tehetséggondozás megítélése a politika részéről: kivétel nélkül minden parlamenti párt támogatta elvileg a tehetséggondozás gyakorlatának fejlesztését. Ugyanakkor a törvények, rendeletek megvalósításában már nem volt ilyen egység az oktatásügy irányításában. Ebben két tényező játszott meghatározó szerepet.

Az egyik: a kormányon levő párt(ok) oktatáspolitikai ideológiája. Ennek függvényében más és más preferenciák fogalmazódtak meg a gyakorlati pedagógiai munkában. Így volt, amikor a preferált területek között volt a tehetséggondozás gyakorlati fejlesztése, erre kiváló példa a 2000-ben indult Arany János Tehetséggondozó Program, amely azóta már több ezer tanulóra terjedt ki a középiskolai korosztályban, s ékesen bizonyította eredményességét – kiemelten a szociálisan-kulturálisan hátrányos helyzetűek körében. Ugyanakkor azt is tapasztaltuk, hogy más kormányzati periódusokban, amikor az integráció oktatáspolitikája kapta az egyoldalúan domináns szerepet, akkor a tehetséggondozás gyakorlati támogatása az oktatásügyi kormányzat részéről alábbhagyott. Természetesen senki nem vitatja az integráció szempontrendszerének a fontosságát az iskolai gyakorlatban, de az ezt egyoldalúan hangsúlyozandó teória lassította a tehetséggondozás fejlődését iskoláinkban. Tudjuk jól, hogy a differenciálás formáinak, az individualizáció elvének alkalmazása is elengedhetetlen a tanulók hatékony fejlesztéséhez. Ezek alkalmazása gyakran vezetett az elmúlt években a „szegregáció" pejoratív, megbélyegző titulusához azokra az intézményekre vonatkoztatva, amelyekben a kilencvenes években már kialakultak és hatékonyan működtek a tehetséggondozás korszerű formái.

A másik tényező volt, amelyik lényegesen befolyásolta a tehetséggondozás törvényi, rendeleti szabályozásának gyakorlati megvalósulását: a mindenkori aktuális költségvetési törvény. Gyakran előfordult, hogy azokat a költségvetési rovatokat igen szűkre szabták, amelyek hivatalból támogatták volna az iskolai tehetséggondozást. Amikor a korábban említett 1993-as közoktatási törvény tehetséggondozást kötelezően előíró paragrafusaira hivatkoztak az iskolák vezetői, akkor gyakran hallottuk a politikusoktól: *„Sokféle törvény van, de mindenekfölött áll az adott év költségvetési törvénye, ez határolja be, hogy mire jut pénz."* Szerencsére sok fenntartó – önkormányzatok, egyházak, alapítványok – a szűkös büdzsé ellenére folyamatosan biztosította a pénzügyi fedezetet a tehetséggondozó programokhoz. Ugyanakkor az is előfordult, hogy kormányváltás, illetve önkormányzati választás után addig eredményesen működő tehetséggondozó programok szűntek meg iskoláinkban.

Megállapítható tehát, hogy az elmúlt két évtizedben a tudományos kutatások eredményeinek, illetve a jó gyakorlatok módszereinek elterjedését jelentős mértékben gyorsította vagy lassította az aktuális oktatáspolitikai koncepció.

V. A döntéshozatal után milyen eszközökkel segítik az új eredmények gyakorlatba való átültetését, milyen szerepet kap ebben a pedagógusképzés és -továbbképzés?

A III. részben jeleztük, hogy országos szinten nagyszámú kedvező döntés született a tehetséggondozás fejlesztéséről az elmúlt két évtizedben Magyarországon. Ennek hátterében a korszerű hazai és nemzetközi kutatási eredmények álltak. A döntések megnyitották a kaput, s kialakultak azok a formák is, amelyek ezen eredmények elterjesztését tették lehetővé. Ezek közül a pedagógusképzés, -továbbképzés játszik maghatározó szerepet abban, hogy az új kutatási és módszerbeli eredmények elterjedjenek. Hazánkban a pedagógusok az alapképzésben az elmúlt évtizedekben nem kaptak, illetve ma is csak részben kapnak megfelelő felkészítést a speciális tehetségfejlesztő munkához. Ezért a pedagógus-továbbképzésre hárul az a feladat, hogy az új kutatási eredmények és a jó gyakorlatok szélesebb körben elterjedjenek.

Az első jelentős lépést az jelentette a pedagógusok továbbképzésében, hogy 1997 szeptemberében megjelent a művelődési és közoktatási miniszter 29/1997. MKM rendelete a tehetségfejlesztési szakirányú továbbképzési szak képesítési követelményeiről, az év szeptemberében meg is indult a képzés a Kossuth Lajos Tudományegyetemen (ma Debreceni Egyetem) a Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék szervezésében.

A képzési programunk alapját a Nijmegeni Egyetem „ECHA-Diploma" képzési programja jelentette, azt módosítottuk a magyar viszonyoknak megfelelően. A programot teljesítő szakemberek ECHA-Diplomát is kapnak. Az oklevélben szereplő szakképzettség pontos neve a rendelet szerint: *„tehetségfejlesztési szakértő"*. Újabb

előrelépést jelentett, hogy 1999-ben a KLTE megalapította a pedagógus-szakvizsga-programot, s 2000 szeptemberében el is indította a képzést *„Tehetség és fejlesztése”* elnevezéssel (41/1999. (X.13.) OM rendelet). Némiképp módosított formában ma is működik ez a képzés, szakirányú továbbképzés keretében. A szakirányú továbbképzésben szerezhető szakképzettség oklevélben szereplő megnevezése: *„szakvizsgázott pedagógus tehetséggondozás, tehetségfejlesztés szakirányon”*.

Ez a tantárgylista is jelzi, hogy a szakirányú képzési program tartalmában teljesen összhangban van az európai országok hasonló képzésével, s ma már több egyetem, illetve főiskola is végez hasonló képzést: ELTE, Nyugat-magyarországi Egyetem, Egri Főiskola – itt MA-képzés is folyik a szakterületen. Ezek alapos felkészítést adnak a gyakorlati tehetséggondozó munkához. Ugyanakkor 2010-ben újabb jelentős lépés történt a hazai továbbképzési gyakorlatban: a Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program célul tűzte ki, hogy nagy létszámban próbálja elérni a tehetséggondozó szakembereket képzésekkel. Nézzük a következőkben, mi történt ezen a területen.

Már ez a továbbképzési program is több mint ezer pedagógust ért el, azonban ez csak csepp volt a tengerben, hiszen több tízezer szakember foglalkozik tehetségígéretekkel, s nem mindegy, milyen szakmai felkészültséggel. Ezért tekintette a Géniusz Program kiemelt feladatának az ilyen típusú továbbképzések új, szélesebb körű rendszerének a kialakítását. Ugyanakkor gondot jelentett, hogy alig voltak akkreditálva olyan rövid képzési programok (5-30 óra), amelyekkel átütő sikereket lehetett volna elérni. Ezért elsőként mozgásba kellett hozni azokat az elméleti és gyakorlati szakembereket, akiknek a tarsolyában volt muníció, csak eddig ezeket nem tették közkinccsé. Így indult el a képzések megalapítása 2009 őszén s a siker ma már teljesen egyértelmű: 5-25 órás (FAT) továbbképzésekből közel száz került akkreditálásra egy év alatt, 30 órás képzési programokból (PAT) pedig közel harminc.

Tartalmilag öt nagy csoportra oszthatók:

1. *Pszichológiai, pedagógiai alapok*
   Definíciók, modellek, azonosítás, személyiségjellemzők, alulteljesítés stb.
2. *Szerepek a programokban*
   Pedagógus, pszichológus, tanácsadó, koordinátor, mentor, szülő stb.
3. *Fejlesztő módszerek, eszköztár*
   Gazdagítás, gyorsítás, differenciálás, komplex programok, projektmódszerek, kooperatív tanulás, drámapedagógia stb.
4. *Speciális szakterületi fejlesztés*
   Komplex természettudomány, matematika, zene, sport, irodalom, nyelv, informatika, képzőművészetek stb.
5. *Környezeti tényezők*
   Iskola, család, társak, társadalom, tehetségpontok!

Érdemes azt is szemügyre venni, hogyan oszlanak meg a képzések tárgykörük szerint:

	5–25 órás képzés (FAT)	30 órás képzés (PAT)
1. Pszichológiai, pedagógiai alapok	19	-
2. Szerepek a programokban	11	2
3. Fejlesztő módszerek, eszköztár	27	10
4. Speciális szakterületi fejlesztés	23	18
5. Környezeti tényezők	8	-

(A FAT képzések nemcsak pedagógusok számára hirdethetők, a PAT képzések csak pedagógusoknak szólnak. A lényeg viszont, hogy mindkét típus – mivel akkreditált képzések – beszámít a pedagógusok képzési óraszámába.) Az előbbi táblázat egyértelműen bizonyítja, hogy tartalmilag hallatlanul széles körű a kínálat, s nyugodtan kijelenthetjük, hogy Európa egyetlen országában sincs ilyen gazdag kínálat a tehetséggondozó szakemberek továbbképzéséhez.

Nem maradt el a siker sem, hiszen a képzésekre történő verbuváláskor 2010 májusában közel hétezer szakember jelentkezett, s az újabb jelentkezési lehetőségkor sem csökkent az érdeklődés a képzések iránt. Jelenleg több mint tízezer szakember teljesítette már valamelyik képzési programot. A pedagógusképzésekhez kiadványok készültek a kilencvenes évek elejétől kezdve, ezek is sokat segítenek az eredmények elterjesztésében: eddig közel harminc magyar nyelvű kötet jelent meg a legújabb kutatási eredményekről és jó gyakorlatokról, a Géniusz Program keretében újabb harminc ilyen anyag jelenik meg a fenti képzésekhez kapcsolódóan.

Összegzés

A felvetett kérdésre, hogy „Lehet-e biztosítani a tehetséggondozás terén – és ha igen, akkor mely pedagógiai kutatási eredményekre építve –, hogy a kutatási eredmények, illetve az azokra (is) épülő, kialakuló jó gyakorlatok érdemben is beépüljenek a döntéshozás folyamatába, az oktatás tartalmi és módszertani folyamataiba?”, alapvetően pozitív választ adhatunk a magyarországi helyzetről. Ugyanakkor a döntéshozások eddigi egyenetlenségéből fakadóan is, nem optimális országosan a tehetséggondozás helyzete, egyenetlen volt az elmúlt két évtized ilyen típusú munkája, és ma is nagy különbségek vannak az intézmények között. Sok még a tennivaló ahhoz, hogy az eddigieknél is szisztematikusabban vegyék figyelembe a kutatási eredményeket és a jó gyakorlatokat a döntéshozók. Az egyértelmű, hogy az új közoktatási és felsőoktatási törvénytervezet nagy perspektívákat nyit e tekintetben.

Tehetséggondozás a Miskolci Rendészeti Szakközépiskolában

– TÁMOP pályázati támogatással –

Lövei László

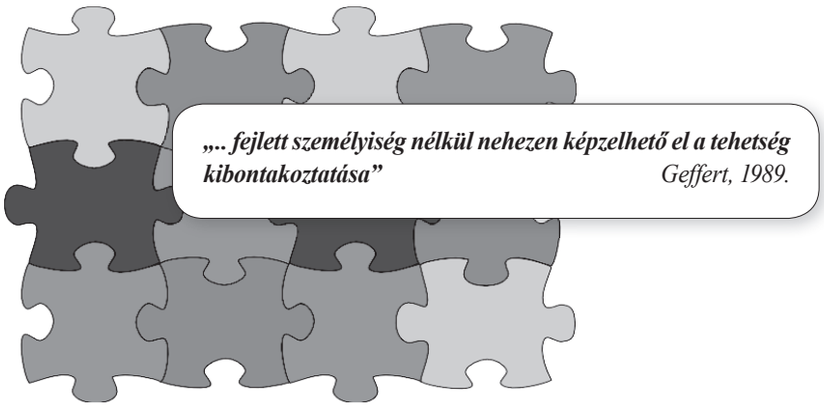

A fenti címmel és logóval nyújtotta be pályázatát 2009 novemberében a Miskolci Rendészeti Szakközépiskola szakmai közössége a 2008-ban kidolgozott komplex tehetséggondozó programjának megvalósítása céljából. A pályázat a TÁMOP (Társadalmi Megújulás Operatív Program, 3.4.3-08/2) „Iskolai tehetséggondozás" keretében 17 141 E Ft támogatást kapott, amelynek programjai 2010. május 1. és 2011. október 31. között valósulnak meg az alábbi tevékenységekkel:

- Az iskola a 2008/2009. tanévben dolgozta ki és vezette be a kompetenciaalapú gyakorlatorientált moduláris szakképzés keretében a személyes, társas és módszer kompetenciák mérésének rendszerét és mérőlapjait. A folyamatosan elvégzendő, minden tanulóra kiterjedő kompetenciamérések alapján került sor a fejlesztés fő irányainak meghatározására és a programhoz kapcsolódó 12 kontaktórás tananyagelemek kidolgozására. A felzárkóztató és tehetségfejlesztő programok megvalósítására/kipróbálására a 2010/2011. tanévben kerül sor.
- A Miskolci Egyetem Tanárképző Intézet szakemberei tartottak akkreditált pedagógus-továbbképzést 2010 júniusában „Tehetségazonosítás, tehetségfejlesztés az iskolában" címmel tanáraink számára. A 30 órás továbbképzés keretében 25 dolgozat készült tehetséggondozási témában a rendészeti képzéshez kapcsolódóan, és 25 fő kapott Tanúsítványt a képzés sikeres elvégzéséről.
- A szakmai feladatok kidolgozásának irányítására, koordinálására, ellenőrzésére, a programban dolgozó tehetséggondozók munkájának összehangolására öt fővel alakult meg a „Fejlesztő team".
- Elkészült a „Legjobb rendőrpáros" kompetenciaalapú gyakorlatorientált országos szakmai tanulmányi verseny szabályzata és versenyfeladatai, melynek megvalósítására 2011 áprilisában került sor két fordulóban. (Helyi iskolai és országos szinten.)
- A rendészeti szakközépiskolák, a rendészeti fakultációs képzést folytató intézmények, a Rendőrtiszti Főiskola szakembereinek, valamint a Magyar Tehetséggondozó Társaság, a Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége és a Nemzeti Tehetséggondozó Fórum képviselőinek aktív részvételével került sor a pályázatnyitó rendezvényre. Szó esett az iskolai TÁMOP-os projekt és a Nemzeti Tehetség Program megvalósításának állásáról.
- Szakembereink kidolgozták, szakmai megbeszélésen vitatták meg a rendészeti képzésünkben alkalmazható tehetséggondozó egyéni fejlesztési tervek készítésének pedagógiai, pszichológiai elvárásait, melynek alapján dolgozták ki és vezették be – kísérleti jelleggel – e terveket. Jelenleg ezek kipróbálása, bemérése, korrekciója folyik.
- Félidejéhez érkezett a rendészeti képzés négy prioritási területére [Rendőr szakmai; rendőri kommunikáció (szakmai) idegen nyelven; önvédelem; IKT alkalmazása a rendőri munkában] kidolgozott tehetséggondozó programok megvalósítása. E 12 kontaktórás tananyagelemek „Miskolci Fakultatív Tananyagelemként" kerülnek/kerültek be az iskola helyi tantervébe.
- Megteremtettük az intézmény www.mrszki.hu honlapján az iskolai tehetséggondozást bemutató és a program keretében elkészülő szakmai anyagoknak a gyűjtőtárát, az internetes kommunikációs csatornát, melyre folyamatosan kerülnek fel az elkészült szakmai anyagok. Ezzel párhuzamosan ke-

rült kialakításra a program tájékoztatási rendszere és a belső internetes hálózat.
- Online kérdőívet szerkesztettünk a rendészeti képzésben fellelhető jó gyakorlatok feltérképezése érdekében, melynek feldolgozása, összesítése, az adatok rendszerezése most folyik.
- Megkezdődött a program egyik fő elemének, a „Tehetséggondozó Módszertani Kézikönyv a rendészeti képzésben” című kiadvány fejezeteinek kidolgozása, mely egyedi lesz a rendészeti képzés palettáján, benne programokkal, azonosító és fejlesztő lapokkal, javasolt módszerekkel.

Iskolánk tehetséggondozó programja bekerült a GÉNIUSZ Tehetség Program 10 legjobb gyakorlata közé. Regisztrált Tehetségpontunk pedig Akkreditált Kiváló Tehetségpont minősítést kapott.

A szerző rendőr alezredes, a Miskolci Rendészeti Szakközépiskola oktatási igazgatóhelyettese, a TÁMOP – 3.4.3-08/2-2009-0111. projekt projektmenedzsere.

Varga József István
Tavasz felé

Búcsúzik a zord tél,
lustán, sután szalad.
Vissza-visszanéz még,
menne, de nem halad.

A varjak csapata,
mint fekete sereg,
bús károgásuktól
a nyárfa megremeg.

Jön felénk a tavasz,
már rigók füttye száll,
versenyre kel velük
sok cinegemadár.

Stringtime NiederRhein 2011

Tizenhetedik alkalommal nyitotta meg kapuit április 14-én a Gocher Streicher-Akademie. Négy ország (Németország, Hollandia, Lengyelország, Belgium) tehetséges vonós fiataljai kamarazenéltek, egyéni órákon és nagyszerű kamarazenekari képzésben vettek részt a kurzus ideje alatt.

Kiemelkedő európai zenei intézmények vezető egyéniségei tanították a gyerekeket. A kurzus szakmai vezetője Gotthard Popp, a düsseldorfi Robert Schumann Hochschule professzora volt.

A kurzust megtisztelte jelenlétével Franz J. Mönks professzor, az ECHA örökös elnöke.

Számos zenei program (résztvevők koncertje, szólisták hangversenye, vendéghangverseny, házi hangversenyek és természetesen nyitó- és zárókoncert) gyönyörködtette Goche város lakóit a tíz nap alatt.

A kirándulónapon a Hágai Koninklijk Conservatorium vendégei voltak a kurzus résztvevői.

A „vendégművészek” itt is nagy sikerrel játszottak.

A 9–15 éves tehetséges, vonós hangszeren játszó gyerekek óriási sikert arattak április 25-én, a záróhangversenyen, melyen a legkiválóbb szólisták léptek fel, majd elhangzott C. Stamitz G-dúr Quartetto concertantéja három hegedűre és csellóra, D. Sosztakovics Kamaraszimfóniája (op. 110) és P. Warlock vonószenekari Capriol-szvitje.

A kiváló szervezés a Kultourbühne Goch programvezetőjének, Helmut Lintzennek az érdeme.

Örömömre szolgált, hogy a nevezetes esemény vendége lehettem.

Dr. Szilágyiné
Pálkövi Mária

A tehetség olyan, mint a pénz: az embernek vagy van, vagy nincs!
(Sosztakovics)

Tehetségfejlesztés a gyakorlatban

– Bemutatkozik a Hubay Tehetségpont –

A Tehetségpontok II. Országos Konferenciáján ünnepélyes keretek között adták át a tehetséggondozásban és -fejlesztésben fontos szerepet betöltő intézmények részére az akkreditációs oklevelet. Az intézmények közül többen kiváló eredményt értek el az akkreditációs eljárás során. Ezek egyike a főváros XV. kerületében, a Hubay Jenő Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Pedagógiai Szakkönyvtár keretein belül működő Hubay Tehetségpont. Az intézmény igazgatóját, Kőrösy Róbertet és a tehetségpont tehetségkoordinátorát, dr. Duró Zsuzsát kérdeztük a tehetségfejlesztés fontosságáról, a tehetségpont munkájáról.

– Milyen céllal, mikor jött létre a Hubay Tehetségpont?

– Az oktatási intézmények között kialakuló minőségi verseny a tehetséggondozó munkára is ráirányította a figyelmet. Az oktatással foglalkozó szervek, szakemberek közül egyre többen látják be: a jövő kiművelt nemzedékeinek érdekében szükséges a tehetségek felismerése, felkarolása, kibontakoztatása. Ezzel a céllal alakult meg a Hubay Tehetségpont is, mely 2008 májusában került regisztrálásra. Ennek előzménye a XV. kerület képviselő-testületének 2004. októberi azon döntése volt, mely a kerület tehetséggondozó központjául a Hubay Alapfokú Művészetoktatási Intézmény és Szakkönyvtárt jelölte ki. Az azóta eltelt időben a Hubay AMI a kerületi tehetséggondozás szakmai és módszertani központjává vált. A regisztrálást követő időben sok erőfeszítést tettünk, hogy intézményünk a kerület határait átlépve regionális tehetségpontként működjön. E célunkat el is értük, amit az akkreditációs eljárás során, 2010 októberében kiérdemelt „Kiváló" minősítésünk is bizonyít.

– Milyen hatókörrel rendelkezik a tehetségpont?

– A tehetségpont kezdetben a főváros XV. kerületében fejtette ki tevékenységét. A kerületi általános iskolákkal tartottunk fenn szoros kapcsolatot. A pedagógus kollégák javaslatait figyelembe véve végeztünk méréseket a tehetséggyanús gyerekek körében, akik közül a legjobbaknak ingyenes lehetőséget biztosítottunk a foglalkozásainkon való részvételre. A tehetségfejlesztő foglalkozások sikeréből bátorságot merítve, hiánypótló jelleggel a Hubay Tehetségpont tevékenységének a környező településekre történő kiterjesztését tűzte ki célul, amit el is értünk. A tehetségpont működésének regionális szintre emelésével ráirányíthatjuk tágabb környezetünk figyelmét az intézmény munkájára, tovább növelhetjük kerületünk jó hírnevét. Tevékenységünknek a kistérségre történő kiterjesztése nem csupán a gyerekeket érinti. A regionális tehetséggondozó rendszer kidolgozását a régióban dolgozó pedagógusok – s általuk a szülők – szerteágazó tájékoztatásával indítottuk. Ezt követhetik az érdeklődő pedagógusoknak tartott fórumok, továbbképzések. A tehetségfejlesztés és -gondozás, a tehetséges gyermekek szűrése, a tehetség mérése iránt érdeklődő pedagógusok részére intézményünkben tanfolyamokat, képzéseket kívánunk tartani.

– Milyen feladatokkal szembesülnek munkájuk során?

– A tehetségfeltárás, kiválasztás, speciális gondozás, valamint a gyermekek továbbhaladásának menedzselése rendszerszerűen egymásra épülő – az egyes iskolák lehetőségeit meghaladó – feladatokat jelent. A tehetséggondozás a felnövekvő generációk értékeinek, kompetenciáinak maximális kibontakoztatását szolgálja. Nemcsak a tehetségek folyamatos feltérképezését és fejlesztését jelenti, hanem a személyiség egészének megnyitását is. Ez a tevékenységegyüttes sokszor kinövi a tanórai struktúrák kereteit. Ezért délutánonként, illetve hétvégi foglalkozások keretében gazdagító, dúsító, színesítő programok során valósulhat meg. Ezen tevékenységek sikere a szülők segítő munkája nélkül elképzelhetetlen lenne, pedagógustársaink részéről pedig új, innovatív módszerek elsajátítását igénylik.

A tehetségnevelés fontos feladata többek között a nyitott, rugalmas, önállóan gondolkodó, merészen vállalkozó, életkedvvel teli embertípus kiművelése. Mindez azt is jelenti, hogy szabad teret és lehetőséget kell biztosítani az iskolák megalapozott kezdeményezéseinek ott, ahol az iskolavezetés és a testület pedagógiai színvonala ezt garantálja. A tehetségkutató és -gondozó munkának anyagi támogatásra van szüksége, hogy színvonalas alkotóműhelyek alakulhassanak ki. A tehetséges gyerekek felkutatását, a tehetségfejlesztést, tehetséggondozást intézményünk fontos feladatának tekinti, ezért dolgozta ki tehetségfejlesztő programját. A Hubay Tehetségpontban jól összeszokott szakembergárda végzi a fejlesztő munkát. Tehetségdiagnosztizálást is végzünk az épület falain belül, valamint a kerület, a közeli kerületek és környező települések óvodáiban és iskoláiban.

– Milyen konkrét programokat kínál a Hubay Tehetségpont a gyerekeknek?

– A tehetséggondozó munkába bevont általános iskolai korosztályra fókuszálva a tehetségígéretesnek tartott tanulók leginkább a drámajáték-kommunikáció, matematikai-logikai és a komplex művészeti kompetenciák körében, illetve a gyakorlati ismeretek esetében a sakk mint sport, játék, művészet és tudomány tevékenységi körében tevékenykednek. A tehetségpont szombatonként megtartott gazdagító-dúsító programjai mind ezt a célt erősítik. A gyerekek és szüleik körében nagy népszerűségnek örvendő foglalkozások: Sakk, Észpörgető – matematikai logika, Figyelő – drámajáték, Képzőművész kör és Társasjáték.

A sakkoktatás a gazdagító-dúsító tehetséggondozó program keretében a táblajáték képességfejlesztő hatásait kihasználva juttatja el a kisiskolásokat képességeik magasabb szintjére. A programot alátámasztó kutatás eredményeire támaszkodva épült fel a foglalkozások menete. A gyerekeket tanító pedagógusok egyöntetű véleménye, hogy a sakk jó hatással van azon képességek fejlődésére, melyek a tanulási-tanítási folyamatban elengedhetetlenül szükségesek. (Analizáló-szintetizáló képesség, emlékezet, figyelem, produktív képzelet, problémamegoldó gondolkodás, elvonatkoztatás, kombinatív képesség stb.). Nevelési szempontból is hatékony a sakk, hisz önuralomra, kitartásra, a siker és kudarc elviselésére, lényeglátásra, szabályok betartására, fegyelmezett viselkedésre, pontos munkavégzésre stb. nevel.

Tehetségfejlesztő programjainak sorában a kezdetekkor az „Észpörgető” foglalkozásoké volt az úttörő szerep. E fejlesztő foglalkozás fő profilja a matematikai logika fejlesztése a problémamegoldó gondolkodás által. Ezenfelül a versenyekre történő felkészítést is szolgálja gyakorló feladatok végzése folytán. A foglalkozásokon részt vevő kisiskolás korosztály nagy többsége sikerrel szerepel a kerületi tanulmányi versenyeken, de értek el sikereket budapesti megmérettetésen is. A napjainkban rendkívül fontos és szükséges képességek fejlesztését segítik elő (pl. rendszerező képesség, következtetési képesség, logikus gondolkodás képessége) a rendelkezésünkre álló eszközök és fejlesztő játékok. A foglalkozásokat vezető pedagógus rendszeres visszajelzést küld a tanulóknak és a szülőknek a program során elért eredményekről, a feladatok megoldási szintjéről.

Programjainkat nagymértékben színesítik a kommunikációs-drámapedagógiai foglalkozások is, melyek „Figyelő” néven ismertek. Innovatív, modern, gyermekközeli légkörben, magas szintű programokkal folynak a foglalkozások. Szituációs játékok, kommunikációs gyakorlatok, helyzetgyakorlatok, bábjátékok segítségével fejlődnek a tanulók azon képességei, melyek a napjainkban oly fontos szociális és személyes kompetenciák fejlődéséhez elengedhetetlenül szükségesek. Fejlődik a gyermekek együttműködési készsége, kommunikációs megnyilvánulásaik. A szülők elmondásai is igazolják a foglalkozásvezető szakmai rátermettségét, mely azon keresztül is lemérhető, hogy mennyire várják a gyerekek a drámapedagógiai szombatokat.

A komplex képzőművészeti tehetséggondozó kör már hagyományosnak mondható programja újszerű tematikát dolgozott ki. A foglalkozás célja, hogy az iskolai oktatásra építve a tanulók látásmódja, érzékenysége, érdeklődése még nyitottabbá váljon az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezet iránt. Nyitott szemmel, figyelmesen járjanak, vegyék észre a változásokat, lássák meg a természeti és ember alkotta szépségeket, becsüljék meg az értékeket – s mindezt próbálják meg alkotásaikban kifejezésre juttatni.

A társasjátékok pedig a rövid és hosszú távú memória fejlesztését szolgálják, a figyelem-koncentráció, figyelemmegosztottság, logikus gondolkodási képesség, az együttműködési és a szociális készség fejlesztésében töltenek be fontos szerepet.

– Milyen rendszer szerint folynak a foglalkozások a tehetségpontban?

– A tehetségfejlesztő foglalkozások szombatonként 9-től 12 óráig, nem az iskolában megszokott tanórai rend szerint történnek. Munkatársaink nagy szeretettel foglalkoznak a kis tehetségekkel.

Családias hangulatban, minimális kötöttséggel folyik a munka. Ennek ellenére a foglalkozásvezetők nem kényszerülnek a folyamatos fegyelmezésre. A gyerekek örömmel jönnek a tehetségpontba. Szüleik elbeszélése szerint még a hétvégi időpont ellenére is az egyéb – korosztályuk által egyébként igen kedvelt – elfoglaltságok (pl. tévézés, videózás, számítógépes játékok) helyett inkább a tehetségpont programját választják a gyerekek.

– Kik jelentkezhetnek a foglalkozásokra? Milyen rendszerben történik a kiválasztás?

– A hatókörünkbe tartozó nevelési-oktatási intézmények pedagógusainak visszajelzései alapján, az általuk tehetségesnek tartott gyerekek tehetségmérését elvégezzük. A kiemelkedő képességekkel rendelkező gyerekek szüleinek felajánljuk szolgálatainkat gyermekük tehetségfejlesztésére.

A vasmacska

Dékány Ágoston

A csepeli Királyerdőben a családi házak majd mindegyikénél a vízellátást ásott kutak biztosították a hatvanas évekig. Tekintve, hogy a talaj homokból állt, a kúttelepítés nyomorúságos munka volt. Kisebb gödröt ástak, amibe behelyeztek egy-két kútgyűrűt, lemászott a kútásó, és kiásta a legalsó betongyűrű alól a homokot. Ahogy mélyült a kút, egyre több betongyűrű került a süllyedők tetejére, s akkor már csak a kötélen utána eresztett vödörbe tudta rakni a homokot, amit aztán a segéd felhúzott.

Ez a mi házunknál is így történt még a harmincas évek közepén, de mivel a ház dombon van, a kutasnak, Misztács úrnak, úgy tizenkét méterre kellett lefúrnia magát, amíg elérte az első talajvízréteget. Ám minden rossznak vége szakad egyszer, és miután a mester két nagy terméskődarabbal alátámasztotta a legalsó kútgyűrű két oldalát, vizesen, de elégedetten került elő a mélyből. Ezután már nekifoghatott a homokkal kevert víz kimerítéséhez, ami bizony több tucat vödör felhúzását jelentette. Örültünk a kútnak, mert addig egy messze lakó szomszédtól cipelték szüleim vödrönként a vizet. A kút az első időkben fedetlen volt, így megesett, hogy hol egy vigyázatlan csirke, hol egy figyelmetlen macska bukfencezett le a mélybe. Olykor sikerült a vödörrel még élve kihalászni az áldozatokat, de sokszor már csak a tetemet lehetett sok nehézség árán felhúzni. Ezután persze klórmeszes fertőtlenítés következett, majd a víz fáradságos kimerítése.

Kézenfekvő volt, hogy zárt kútházat kell építeni, ami az egyéb elfoglaltságok miatt csak lassan ment. Megfelelő eszközre, egy vasmacskára volt szükség. Ez egy fél méter hosszú vascsőbe behúzott két darab fél centiméter átmérőjű vashuzal volt, a cső felső végén hurokba hajlítva, amibe a kenderkötelet kellett kötni, alul pedig négyfelé kampósan visszahajlítva, hogy megfeleljen rendeltetésének. Megtörtént az is, hogy elszakadt a vaslánc, amelyen a vödör lógott. Miután a vödör a félútjáról hatalmas csattanással zuhant a vízbe, következett a halászat a vasmacskával. Nehéz szórakozás volt, mert a vödröt nem láttuk a víz mélyén, ezért csak hosszadalmas fel-le, ide-oda húzkodással, sokszor törött tükörrel, a nap reflexfényét a mélybe irányítva sikerült felhúzni.

Hamar híre is ment a környéken a mi vasmacskánknak, és ezután nem telt el hét anélkül, hogy ne jött volna valamelyik szomszéd, akinek a mienkhez hasonló gondja akadt. Így aztán a vasmacska általában házon kívüli szolgálaton tartózkodott, de úgyannyira, hogy amikor nekünk lett volna szükségünk rá, igen komoly fejtörést okozott a legutóbbi kölcsönkérő személyét beazonosítani. Sokszor kellett a nyakamba venni a lábamat, és a szóba jöhető helyeket végigjárva kiderítenem a vasmacska tartózkodási helyét. Ez nem volt egyszerű, mert sokszor nem találtam otthon a háziakat, vagy a dühös házőrző kutya védelmi vonalán kellett áttörnöm magam, hogy egyáltalán rákérdezhessek a csavargó vasmacska lelőhelyére. Különböző módokon fogadtak. Volt, ahol azonnal előszedték, és elnézést kérve a késedelemért a kezembe nyomták, volt, ahol egy tányérka házisüteménnyel viszonozták a szívességet, és ráadásul a vasmacskát szépen megtisztítva, zsírpapírba csomagolva adták át, de volt, ahol csak többszöri kérésre, morcos arccal adták vissza, koszosan, hiányosan.

Nem messze lakott tőlünk egymás melletti családi házakban két testvér. Az idősebbik agglegény volt, a fiatalabbik családos ember. Senki nem tudta, hogy a fiatalabbik mivel foglalkozik, de mindenki csak félve emlegette, hogy reggel nagy fekete kocsi viszi, és este vagy éjszaka hozza haza, és a feleségének szép bundája van. Ez a környékünkön kivétel volt az ötvenes években. Egyszer az idősebbik testvér kérte el a vasmacskánkat, de nem hozta vissza hosszú ideig. Mikor nálunk megint halászni kellett, elküldtek a vasmacskáért. Az idősebb testvér csodálkozva kérdezte tőlem, hogy az öccse nem vitte vissza? Kiderült, hogy az elkérte tőle, és megígérte, hogy visszajuttatja nekünk. Átküldött a másik házba, be is kopogtam, kijött az öccse, és miután előadtam a mondandómat, majdnem az orromra csapta az ajtót, mondva, hogy az öregnél keressem. Visszamentem, és az öreggel együtt zörgettünk újra. Némi szóváltás után, hogy, hogy nem, előkerült az előszobából a vasmacska, és minden köszönés nélkül a kezembe vágta az öcs, de még mielőtt becsukódott az ajtó, hallottam az asszony éles hangját: milyen erőszakos a kis fasiszta!

Az öreg szégyellte a jelenetet, behívott magához, és miközben a kezembe nyomott két forintot, halkan azt mondta: vigyázni kell velük, kommonisták lettek.

Beszámoló

regionális versmondó délelőttről

Rendező: a debreceni Sípos Utcai Óvoda a TÁMOP 3.4.4/B.-08/1. pályázati projektjén belül, amely az óvodai tehetségsegítést tűzte ki céljául. A rendezvényre meghívást kapott Debrecen valamennyi, illetve a megye több településének óvodája. Megyén kívül: Szolnok és Szeged város óvodái kaptak meghívást, akikkel együttműködési megállapodás keretében tartja a kapcsolatot a Sípos óvoda.

A jelentkezés alapján 45 fő, 5–7 éves korú gyermek érkezett 10 órára az óvoda torna-, illetve konferenciatermébe. Elfogadták meghívásunkat Szegedről, Téglásról, Monostorpályiból, Mikepércsről, Hajdúszoboszlóról és Debrecen több óvodájából. A vendégeket Szentpályné Mudri Margit óvodavezető köszöntötte, annak reményében, hogy ezen a napon a tehetségcsírák már megmutatkozhatnak az óvodások szavalatain keresztül. A versenyzők kedvenc állataikkal kapcsolatos versekkel és verses mesékkel készültek.

Zsűri: Komáromi Júlia, a Petőfi S. Ált. Iskola igazgatója, Németné Dávid Irén, a Magyar Tehetséggondozó Társaság Tanítói szekciójának vezetője, Vargáné Lókodi Mónika tanító a Benedek Elek Ált. Iskolából és Vislóczkiné Tóth Mária a Dózsa György Ált. Iskolából. A résztvevők valamennyien ajándékkal és oklevéllel térhettek haza, a TÁMOP-os pályázatnak, az óvoda Csillagvirág nevű alapítványának és a Műszaki Kiadónak köszönhetően.

A háttérdekorációt a projekt keretében meghirdetett Országos Rajzpályázat nyertes alkotásai adták. A közel 160 gyönyörű rajzot L. Ritók Nóra, a Tehetség Nagykövete zsűrizte. A pályamunkák a gyerekek kedvenc állatairól készültek.

Szilágyi Ildikó

Csodát láttam!

Május 13-án egy olyan Tehetségnapon vettem részt a debreceni Sípos Utcai Óvoda szervezésében, mely felért egy csodával!

A program nemcsak módszertanilag nyújtott gazdagodást és élményt, hanem arra is jó példa volt, hogyan lehet, kell együtt dolgoznia egy közösségnek a nemes cél érdekében! Példa volt a rendezvény arra is, hogyan kell tartani a kapcsolatot a Tehetségpontok között megyén, sőt határon túl is. Láthattuk a tehetségígéretek nyomon követésének lehetőségeit is. A sokoldalú tehetséggondozó munkát bemutató szekcióülések és előadások után igazi tehetségpalánták szórakoztatták a nagyszámú közönséget.

Ilyen szervezést és ennyi tehetségígéretet ritkán lehet látni!

Örülök, és köszönöm a szervezőknek, hogy részese lehettem ennek a ma még csodának számító komplex tehetséggondozási módnak! A Tehetségnap egyik vendége:

Németné Dávid Irén

az MTT Tanító szekciójának vezetője

Ismét gyászol a tehetségbarátok tábora

Életének 65. évében elhunyt Titkó István, a Debreceni Egyetem Kossuth Gyakorló Gimnáziumának nyugdíjas igazgatója.

Titkó István a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett tudásával már kezdő matematikatanárként sikereket ért el a tehetségesek felderítésében és fejlesztésében. Ez is meghatározó volt abban – példaértékű emberi kvalitása mellett –, hogy fiatalon megválasztották a debreceni Kossuth Gyakorló Gimnázium igazgatójának. Ebben a szerepében elévülhetetlen érdemeket szerzett azzal, hogy az addig is jó nevű gimnázium a középiskolák országos rangsorában az élbolyba került, s ezt a pozícióját azóta is tartja. Kimagasló szociális érzéke, mindenkinek erőt adó derűje, bölcs higgadtsága hatalmas tőkét jelentett azokban a szervezetekben, ahol ő részt vállalt feladatok megoldásában. Így lett már a kilencvenes évek elején a Magyar Tehetséggondozó Társaság egyik meghatározó vezető egyénisége, majd később bekapcsolódott a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács Oktatási Bizottságának munkájába, s gyengülő egészsége ellenére többféle funkcióban jelentős részt vállalt a Géniusz Program megvalósításában is. Munkásságát magas állami kitüntetéssel, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével ismerték el, s a Magyar Tehetséggondozó Társaság 20 éves jubileuma alkalmából a *„Tehetségekért”* díjat is megkapta.

Nagy tudású, sikeres tehetséggondozó szakembert, vezetőt, felejthetetlen barátot veszítettünk el, emlékét szeretettel és tisztelettel megőrizzük.

Dr. Balogh László

Nyolcvan éve született

– egy pedagógiai ikon –

A hazai és külföldi pedagógusok előtt nem ismeretlen nevű szakember születési évfordulója volt május 2-án. Báthory Zoltán professzor, aki évtizedek óta közismert szaktekintélye a hazai és a külhoni pedagógiának, a tehetséggondozás elméletének, és aki évekig vezette a Magyar Tehetséggondozó Társaságot, betöltötte 80. évét.

A budapesti születésű pedagógiai kutatómunkában, szakmai sikerekben gazdag életútja a biológia–földrajz szakos tanári diploma megszerzésével indult. Hamarosan az Országos Pedagógiai Intézetben kapott kutatói állást, ahol nemzetközi kitekintéssel elsősorban tantervelméleti és kutatás-módszertani témakörökkel, a tanulói teljesítménymérés elméletével és gyakorlati kivitelezésével foglalkozott. Első publikációja is tantervelméletről szólt, ami 1962-ben jelent meg 16 kötetben *A tantervelmélet forrásai* címmel, s amit szerkesztőként jegyez. Az elmúlt fél évszázadban sokféle témakörben publikált, adott elő hazai és külföldi konferenciákon. Fő kutatási területe a tantervelmélet, a tudás, a teljesítmény mérése mellett a közoktatás reformja, de foglalkozott a természettudományos oktatással, didaktikával, kutatta az oktatás nagy rendszereit, értelmezte a tudást, és a 70-es években a tehetségnevelés és tehetségszelekció ügyében is állást foglalt. Munkásságának is köszönhetően terjedt el az országban a tanulók tudásának standardizált mérése. Az Országos Pedagógiai Intézetben 1967-től vezette azt a munkacsoportot, amely koordinálta a nemzetközi teljesítményvizsgálat (IEA) hazai feladatait. Szerepe volt abban, hogy már évtizedekkel ezelőtt mindinkább megújult, liberalizálódott, egyre európaibbá vált a magyar pedagógia gyakorlata.

Megszerezte a kandidátusi fokozatot, majd a neveléstudomány doktora címet. A rendszerváltást követően 1994 és 1998 között minisztériumi állást vállalt, közoktatásért felelős államtitkár-helyettes lett. Nem könnyű időszakban vállalta az elméleti kutatás mellett a megújuló közoktatás kivitelezőjének szerepét, de akiknek rálátása volt a munkájára, azok joggal állapíthatták meg, hogy sikerrel vett részt a közoktatás reformjának munkálataiban. A Nemzeti alaptanterv egyik megalkotója volt. Megbízatása lejártával visszatért a tudományhoz – amit teljesen soha nem adott fel –, és konferenciák, szakmai összejövetelek kedvelt előadójaként tűnt fel, s közben alkotta pedagógiai műveit.

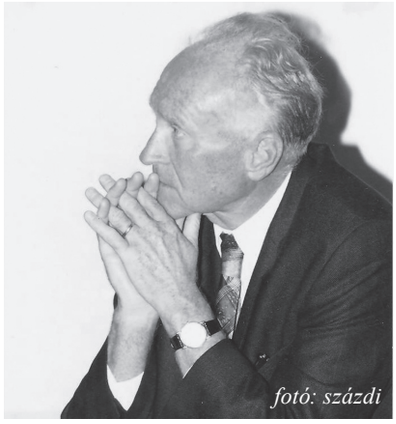

fotó: százdi

Az MTA Pedagógiai Bizottságának elnöke, közel húsz éve az Európai Akadémia tagja, a szegedi egyetem tanára. Társfőszerkesztője volt a Pedagógiai lexikonnak, és számos, sokat idézett, tananyagként szereplő tudományos munka szerzője. A közvetlen személyiségű, konszenzuskereső, a másként gondolkodók iránt mindig nyitott szellemiségű tudós kiváló előadó, aki segítőkészségével, humorával kedvelt alakja a pedagógusok közösségének.

Születési évfordulója alkalmából tisztelettel köszöntjük Báthory professzort!

Százdi Antal

Rejtvény

A 2011/1. számunkban megjelent rejtvény megfejtése:

Liszt Ferenc

A szerencse ezúttal *Hrk Éva budapesti* olvasónknak kedvezett. Az Apáczai Kiadó könyvajándékát postán kapja meg.

„A művészetben sok mindent lehet pótolni, csak a tehetséget nem” – mondta az a 60 éve elhunyt magyar festőművész, akit a Balaton piktorának is neveznek.

Nevét szerkesztőségünk e-mail címére várjuk. A szerencsés nyertes az Apáczai Kiadó könyvajándékát kapja.

Magyar Tehetséggondozó Társaság
(alakult: 1989-ben)
4010 Debreceni Egyetem,
Debrecen 10., Pf. 28

Elnök: Balogh László
Örökös tiszteletbeli elnök:
Czeizel Endre
Alelnökök:
Herskovits Mária
Polonkai Mária
Sarka Ferenc

Titkár: Szénási Istvánné
Ügyvivő: Bohdaneczky Lászlóné

Elnökség tagjai:
Balogh László, Herskovits Mária
Polonkai Mária, Sarka Ferenc
Szénási Istvánné, Bohdaneczky Lászlóné
(Állandó meghívott: Százdi Antal)

Felügyelő Bizottság:
Tóth Tamás (elnök)
Titkó István
Gönczi Sándor
Szakáll Istvánné

Szekciók és vezetőik:
Tanítói szekció: Németné Dávid Irén
Felsőoktatási szekció: Bodnár Gabriella
Szakértői szekció: Heimann Ilona
Kémia és környezetvédelmi szekció:
Török Istvánné
Óvodai szekció: Szilágyi Ildikó
Nyugat-dunántúli szekció:
Mentler Marianna
Művészeti szekció: Berta József
Gyermekvédelmi szekció:
Kollmann J. György
Kelet-magyarországi szekció:
Nagy Kálmán
Versenyszervezési szekció:
Vasné Dömötör Rozália

***

Tehetség
A Magyar Tehetséggondozó Társaság időszakos kiadványa.
Szerkesztőbizottság:
Almási Judit, Heimann Ilona, Mező Ferenc, Százdi Antal, Tóth László
Felelős szerkesztő: Százdi Antal
Rovatvezető: Almási Judit
Írásokat lemezen vagy e-mailen várunk:
mtttehetseg@freemail.hu
ISSN 126-8084
Korábbi lapszámok elérhetők:
www.mateh.hu

Kiadja az Apáczai Kiadó Kft.
Celldömölk, Széchenyi u. l8.
Telefon: 95/525-000; fax: 95/525-014
E-mail: apaczaikiado@apaczai.hu
Internet: www.apaczai.hu

Megjelenik évente négyszer.
Előfizethető a Kiadó címén.
Előfizetési díj: 1000 Ft.

APÁCZAI KIADÓ

Az Apáczai Kiadó melléklete

Rovatvezető: Almási Judit

Éljenek a diákok!

– rendhagyó köszöntő pedagógusnap alkalmából –

Rozmán László

Nem hiszem, hogy a címbéli állítással bárki, aki elhivatott pedagógusnak tartja magát, vitatkozni kívánna, ámbár elismerem, hogy furcsa a pedagógusnapi köszöntőt ilyen címmel kezdeni. A kijelentésnek persze története van. Vacsora közben próbáltam „interjúvolni" családtagjaimat, hogy milyen ötletük lenne egy vezércikkhez, mire legnagyobb fiam – két falat között – kapásból az idézett mondatot ajánlotta.

Gondolkodtam – és persze megvacsoráztam –, aztán rájöttem, hogy igaza van *„Trónörökösömnek"*. Mert valljuk meg őszintén! Mi örömünk lehet mostanában? A csodavárók már elhallgattak, kiábrándultak, nincs kolbászból a kerítés, elvétve még mindig hallani tanárverésekről, a törvénymódosításokat várjuk, bár egyre türelmetlenebbül. A kommunikáció – mindegy, milyen irányultságú – időnként jól felhergel minket óraszámemeléssel, iskolabezárásokkal, összevonásokkal.

A benzin ára annyi, amennyi (május közepén éppen 30 forintot tesz ki az emelés az előző évhez képest), viszont lassan mérhető lesz a várt gazdasági növekedés. Szóval ember legyen, aki ebben a helyzetben kapaszkodót, örömre okot adó dolgokat talál. Egyet azonban mégis megtaláltunk! Éljenek a diákok! Igen, mert nem kaphatunk pedagógusnapra nagyobb ajándékot, mint azt, ha tanítványaink jól érzik magukat, vannak elegen ahhoz, hogy nekünk iskolánk, munkánk, megélhetésünk, családunk legyen. Valóban egyszerű a képlet, hiszen az ő boldogulásuk a mi boldogulásunk is egyben, s akkor működik jól a tanár-diák kapcsolat, ha (elnézést, ez nagyon közhelyes lesz, de nincs jobb kifejezés) együtt sírunk, együtt nevetünk. Illetve mégsem, azaz csak jelképesen. Mert a mi sirámainkat nem rakhatjuk rá a gyerekekre. Sérelmeinkért, akár véltek, akár valósak, nem verhetjük el rajtuk a port. Ostoba helyzeteket, esetleg szüleiktől elszenvedett méltatlanságokat nem torolhatunk meg rajtuk. Hogy ezt nehéz megtartani? Igen. Hogy néha alig lehet megállni, hogy egy makarenkói „maflást" le ne keverjünk az arra vastagon rászolgáló diáknak? Ez is alapigazság. Akkor mégis, miért érdemes? Mert erre szegődtünk, a nagy többségünk erre hivatott, és mást el sem tudunk képzelni. Vannak foglalkozások, szakmák, mesterségek – és vannak hivatások. Nem véletlen, hogy sokan vagyunk, akik a pedagógusi munkát így nevezzük, fogjuk fel, éljük meg. A hivatás szavunk a hív igéből ered. Minket is elhívott egy felsőbb hatalom erre a pályára, ahogy – bocsánat, de nagyon kínálkozik a párhuzam – Jézus is elhívta tanítványait korábbi foglalkozásuk mellől. Ki halász, ki vámszedő, ki földműves vagy éppen pogány orvos, netán a kereszténység üldözését hivatásának tekintő római polgár volt, de a hívásnak engedelmeskedett, és előbb tanítvány, majd apostol lett. Ha megvizsgáljuk az apostol szó etimológiáját, akkor az 'apostolos' görög szóra lelünk, melynek jelentése: küldött.

Hát ilyen egyszerű ez, így leszünk hivatásunk gyakorlása révén küldöttek. És tudjuk azt is, hogy a küldetéses ember, az egyben kiválasztott is. Kijelölt útja, célja, pályája van. Kívánjuk ezt magunknak pedagógusnap alkalmából. Ne várjunk nagy dolgokat, csak ezt a tiszta érzést, hogy elhivatottak és küldöttek is vagyunk egy személyben. Ha más nem, ez majd segít. És ne legyenek illúzióink. Tudom, vannak köztünk számosan, akik alig várják, hogy megszólaljon a csengő, akiknek a tanítás nem ihletett alkotás, hanem (gyötrelmes) munka. Őket se ítéljük el, hanem próbáljuk megérteni! Biztos okuk van rá, ha ilyenek. Még azt sem mondom, hogy törekedjünk a megváltoztatásukra, hiszen – felnőtt emberek lévén – tudják, mit miért vagy miért nem tesznek. Abban csak csendben bízhatunk, hogy ők kevesen vannak, és mind többen lesznek az elhivatottak és küldöttek. Ez adjon nekünk erőt a továbbiakban, és éljenek a diákok, mert értük, de alapjában véve általuk lehetünk mi is az egyik legszebb hivatás művelői!

Az Apáczai Kiadó nevében is tisztelettel kívánok szép pedagógusnapot, ihletett pillanatokat, melyekből töltekezni, meríteni lehet az ünnepek utáni hétköznapokon is!

A tanév végi hajrához kitartást, a nyári szünetre jó pihenést, valódi feltöltődést kívánunk!

A matematika tanítása tehetségeseknek

Dr. Duró Zsuzsa

A matematika tanítása képzelőerőt és rugalmasságot igényel a pedagógus módszertanában. A tehetségesek matematikaoktatásának is igazodnia kell a tanulói igényekhez, másrészt meg kell felelnie a változó társadalom által támasztott követelményeknek. A jövő a komputerizált társadalomé, viszont ahhoz, hogy diákjainkat fel tudjuk készíteni a jövő társadalmára, a tananyag gyökeres átalakítására van szükség.

Több olyan felső tagozatos diák van, akik egyetemi szinten teljesítenek matematikából. Hány ilyen tehetséges diák lehet, akiket meggátolnak az absztrakt gondolkodásuk gyors fejlődésében egyszerűen csak azért, mert az iskolák ragaszkodnak a tantervi előírásokhoz, a tantervben rögzített ismeretek és készségek átadásához, és keveset törődnek a képességeik fejlesztésével? Megengedhetetlen, hogy a tehetségeseknek soha ne legyen módjuk átélni, milyen izgalmas dolog is „igazi" matematikusként gondolkodni! A tantervnek a problémamegoldást és a gyakorlati alkalmazást kellene a középpontba állítani.

A matematikában tehetséges tanuló a szóbeli kommunikációt részesíti előnyben, egyszerűen azért, mert szóban sokkal gyorsabban tudja magát kifejezni, mint írásban. A megkérdezett tehetséges tanulók legtöbbje nem tud magyarázatot adni a gondolkodási folyamataira, aminek az az oka, hogy azokat a gondolkodási műveleteket, amelyeket mások egymás után végeznek, ők egy lépésbe összevonják, továbbá intuitív módon ide-oda szökellnek. Az ilyen típusú mentális gyorsaság meglepetést okozhat a tanárnak, amikor a tanuló az órán kérdéseket tesz fel. A tehetségesektől származó szellemi sziporkák, olykor sarokba szorító megjegyzések igen frusztrálólag hatnak a tehetségeseket tanító pedagógusokra. Ez úgy előzhető meg, ha a tanár facilitátorrá válik: engedi, hogy a tanulók a gondolataikat elmondhassák egymásnak, minden tanulói választ méltányol, a csoportmunkát bátorítja, és olyan légkört teremt, hogy mindenki meghallgasson mindenkit. Továbbá – a matematikai kreativitást serkentendő – nem ragaszkodik a jól felépített órákhoz, ehelyett inkább az önálló gondolkodásra és ítéletalkotásra fekteti a hangsúlyt. Egyszóval kockázatvállaló és facilitátor legyen.

A matematikában tehetséges lányok oktatásának kérdése

Matematikai felmérések alapján elmondhatjuk, hogy bár a fiúk átlageredménye csak kevéssel magasabb, mint a lányoké, az egyéni vizsgálatokban a fiúk sokkal jobbnak bizonyulnak. De, hogy valóban sok a kiemelkedően tehetséges lány, arra bizonyíték, hogy a tehetségkutató versenyeken részt vevő lányok évről évre egyre jobb eredményt érnek el.

A matematikában tehetséges lányok azonosítása és képességeikre való ráébresztése komoly kihívást jelent a tanárok számára. Megfelelő szerepmodellekre természetesen nemcsak a lányoknak, de a fiúknak is szüksége van. A lányok számára azonban – és különösen a matematikában – sokkal fontosabb olyan nőkkel közvetlen kapcsolatba kerülni, akik teljes mértékben kibontakoztatták a képességeiket. Sajnos kiváló női matematikusból kevés van. A nők természettudományos és műszaki pályákon való előrehaladásának legfőbb akadályát a matematikai felkészültségük színvonala képezi.

A matematika bizony szigorú szűrő. A lányok matematikában nyújtott teljesítményét három változó befolyásolja: a matematika iránti pozitív attitűd, a matematika szükségességébe és hasznosságába vetett hit és a környezeti ösztönzők (a szülők, a pedagógusok, a tanácsadók és a kortársak által a matematika tanulása irányába való ösztönzés). A lányok matematikától való idegenkedésébe a sztereotip gondolkodás is belejátszik, miszerint a matematika férfiaknak való tudomány.

A tehetségesek matematikaoktatásának többféle módja létezik

A gazdagított matematika-tanterv ugyan a tanított anyag körét kiszélesíti, de ez a fajta kiszélesítés a gyakorlatban jobbára csak az extra problémákkal való foglalkozást jelenti. A matematikai tehetség számára a matematika „magától értetődően" világos. A tehetséges kisdiák az „ugorj, és ellenőrizd" módszerét használja, amely a matematikusok hipotézisvizsgálatához hasonlít. A válasszal kezdik, és azt vizsgálják. Az ilyen típusú gondolkodásra jó példa annak az 5 éves kislánynak az esete, aki egy kandiscukorrudat felemelve így számolt: „Ennek a cukornak a negyede és annak a negyede tényleg kicsi."

A tanár úgy meglepődött, hogy alig kapott levegőt. „Mit mondasz?" – kérdezte. Mire a gyermek: „A negyednek a negyede, vagyis a tizenhatoda." Amikor a tanár megkérdezte, hogy mindezt hol tanulta, a kislány így felelt: „Most számoltam ki." Az „ugorj, és ellenőrizd" módszer nagyon hasznos lehet, amikor a matematika az egyszerű számolgatásról áttér a mennyiségi gondolkodásra. A matematika célja a gondolkodás. Néhány általános gondolat a tehetségesek matematikaoktatásához:

- Ne engedje a tanulókat beskatulyázni!
- A matematikai gondolkodásra összpontosítson!
- Ismertesse meg a tanulókkal a matematika történetét!
- Bátorítsa az adott probléma többféle úton való megoldását!
- Bátorítsa a megoldás ellenőrzését!
- Ösztönözzön szokatlan matematikai műveletekre!
- Adjon kihívást jelentő problémákat!

A tehetségesek matematikaoktatásának egyik legnagyobb problémája az oktatás individualizálása. Ez egy több lépésből álló folyamat. A tanár először kiválasztja a tanítás anyagát (1. tanítási egység), majd felméri az igényeket (diagnózis), s az igények ismeretében dönt arról, hogy melyik oktatási formát részesítse előnyben. Ha sok tanuló tart igényt az oktatásra, akkor nagycsoportot szervez, ha kevés, akkor kiscsoportot, ha pedig egy vagy kettő, akkor egyénileg foglalkozik velük. Az oktatási szakaszt követően a tanár újra felméri a tanulók igényeit (diagnózis), és eldönti, hogy mielőtt áttérne a 2. tanítási egységre, gazdagító tevékenységeket adjon, gyakoroltasson, vagy megismételje a tanítást.

Az individualizált tanulási modell lényegében a mesterfokú tanulás egyik változata, mely sorrendben a következő lépésekből áll: a célok részletes felsorolása, a szummatív értékeléskor tökéletesnek tekintendő eredmény meghatározása, tanítás, formatív tesztek, közvetlen visszajelzés, hibafeltárás, alternatív eljárások, ismételt ellenőrzés és szummatív értékelés.

A tehetségesek esetében a matematikatanítás céljai az alkalmazásra, elemzésre, szintézisre és értékelésre összpontosítanak.

Apáczai Tudástár interaktív oktatási rendszer

A Tudástár egy online, oktatástámogató szolgáltatás és közösségi tér, amely az Apáczai Kiadó hagyományos tankönyvi kínálatát egészíti ki a közoktatási igények fejlődésének megfelelően. A Tudástár szolgáltatási rendszer egyedülálló, lényegi eleme a pedagógusok, diákok közösségének összekapcsolása és bevonása a tananyagfejlesztés és az -alkalmazás körébe. A kiadói, tankönyvszerzői feladat eddig élesen elvált a tanítás folyamatában a tananyag alkalmazásától, holott a pedagógusok a tanítás során – az egyedi élethelyzetekhez való igazítással, a diákok igényeinek, adottságainak megfelelő kiegészítésekkel, módosításokkal – maguk is a tartalom alakítóivá, fejlesztőivé válnak. A Tudástár ezt a megosztott alkotói folyamatot ismeri el és támogatja, egyszersmind hatékonyabbá téve azt.

Az Apáczai Tudástár fejlesztése 2010-ben kezdődött meg az Apáczai Kiadóban, annak érdekében, hogy létrejöjjön egy olyan új generációs szolgáltatási platform, amely az intézményi, tanulói és szülői igények rugalmas, azonnali kiszolgálására képes. Az említett igények az utóbbi 4-5 évben ugrásszerűen megváltoztak, elsősorban az intézményi és otthoni informatikai eszközök, valamint az internet-hozzáférés általános elterjedésével. Az IKT elterjedésének folyamatára reagál az EU Digitális Menetrend (Digital Agenda) programja az EU közösségi szintjén, illetve hazai, nemzeti szinten is. A program a versenyképesség egyik előfeltételének, sikertényezőjének tekinti a digitális írástudást, a megfelelő IKT készségek elsajátítását már a közoktatásban.

A termék lehetővé teszi az egyéni igényekhez illeszkedő tananyagok rugalmas elérését a pedagógusok vagy akár a tanulók által online módon, ami kiemelten támogatja a következő célkitűzéseket:

– a tanulói előmenetelhez illeszkedő, testreszabott oktatás támogatása,
– a meglévő digitális tartalmak különböző pedagógiai szempontok szerinti rendezhetősége,
– a pedagógusok által előállított jó gyakorlatok, sikeres óravázla-

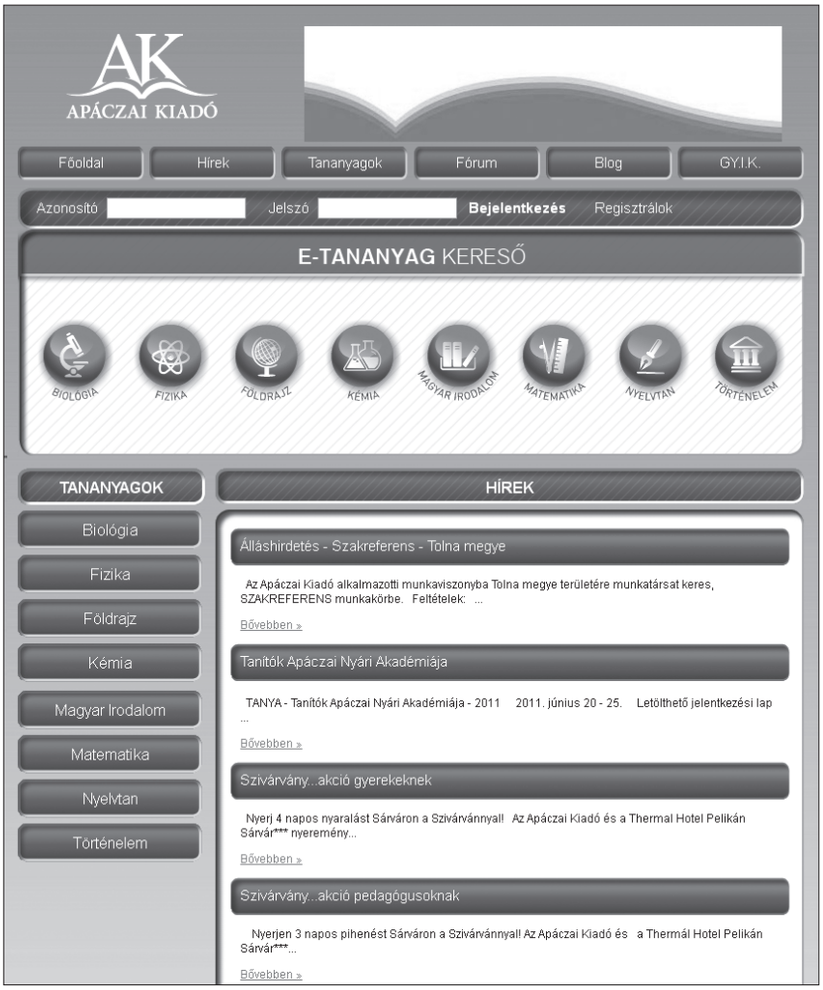

tok, egyedi pedagógiai szituációkra alkalmazott megoldások megosztása,
– digitális írástudás fejlesztése,
– iskolai és otthoni elérés biztosítása,
– költséghatékony tartalomelérés,
– környezeti fenntarthatóság a papírfogyasztás csökkentésével.

A Tudástár jelenleg 3 modulból áll, amelyek az általános célkitűzéseken túl speciális pedagógiai, módszertani célokat tesznek elérhetővé egyedülálló módon.

Az első modul az Apáczai Tudástár portál, ami egy közösségi felület és tudásmegosztó eszköz, mely a pedagógus és a diákok kapcsolatára épül. Ezen keresztül a pedagógusok feltölthetnek órai anyagot vagy fakultatív feladatokat, amelyeket megoszthatnak diákjaik vagy akár a teljes közösség körében. A rendszer tartalmi kínálatának gerincét – a pedagógusok által feltöltött tartalmak mellett – az Apáczai Kiadó Magyar Termék Nagydíjas interaktív tananyagai alkotják, amelyeket az intézmények a Tudástárból közvetlenül is megvásárolhatnak.

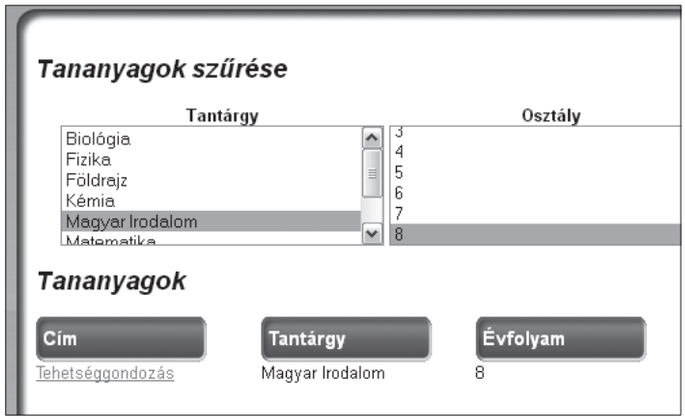

A második modul – az internetes tanulmányi verseny – az egyre inkább fókuszba kerülő mérés-értékelés eszközrendszerét gyarapítja, és lehetővé teszi a pedagógus számára, hogy a diák, a fenntartó, valamint a szülők felé pontos visszajelzéssel szolgáljon a tanulók előmeneteléről.

A rendszer alkalmas az önteszt elésre, az önálló tudásfelmérésre is, ami segíti az egyéni felzárkózást, illetve az ismeretek elmélyítését. A rendszer a jól ismert online kvíz jellegű oldalakkal ellentétben nemcsak zárt, feleletválasztós kérdéstípusokat, hanem egyéb megoldásokat is támogat. A rendszer képes – akár egy időben – több témakörben vagy tantárgyban is versenyeket indítani és kezelni. Egy versenysorozat akár egy negyed évig is tarthat, és a végén a rendszer automatikusan kiértékeli az eredményeket.

A harmadik modul az Apáczai Fórum, ahol a projekttel kapcsolatos kérdéseket és kéréseket lehet a fejlesztőkkel és/vagy a Kiadóval megvitatni.

A különböző modulok egységes felépítése, beléptetési lehetősége egy olyan komplex, sokoldalú, továbbfejleszthető rendszer alapja, amely jelentősen megsokszorozza a pedagógus és a diák eszközrendszerét a tanulási folyamatban, valamint kihasználja a közösségi megoldások előnyeit az oktatás hatékonyságának növelésére.